

Omah kieleh

Kielikerahmon kirjutuksie varzinkarjalaksi

2016 – 2024

(Päivitetty - versio 2)

Varsinaiskarjalankielinen tekstikokoelma

Kielikerahmo

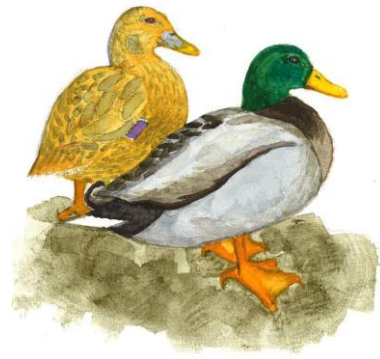
Helsingin Suojärvi-seura ry

Sisällys

KIRJUTTAJIEN KARJALAZET JUURET	5
PÄÄSIÄISTEKSTIT - ”KARJALAISTA KIELKAKKARAA”	8
KARJALAN KIELET DA KIELIALOVEHET	8
SUURESTAPYHÄSTÄ ÄIJÄHPÄIVÄH - SUURESTA PAASTOSTA PÄÄSIÄISEEN	10
<i>Suurenpyhän syömizet / Suuren paaston ruokia</i>	10
KUIN ENDIZEH AIGAH PYHÄSSÄ ELETTIH DA VIRBOMASSA KÄYDIH	12
SRAŠNOI- DA KRISEN’NAN’EDÄLIT	15
PRAVOSLAUNOIT SLUUŽBAT SUUREN PYHÄN DA ÄIJÄNPÄIVÄN AIGAH	18
JUPKAT	20
MÖKIN PEDO	21
RECEPTA	22
HUOGIEDA RIÄPÖIDÄ!	23
KAKSI STARINUA	25
KUUDAMALLA	27
ŠAN’AN DA MAŠAN MATKAT EVAKOSSA	29
SUURI HAUGI	31
KUIN MIE ŠKOLAH KÄVYIN	32
VAS’A	34
SANARIN Z DA Ž	37
UUZI VEIČČI	39
KANA HAMBARISSA	40
BRIHAČUT RASTAVAUKKOLOINA	42
STARINOIDA MIKKI-HIIRESTÄ	43
STUAVAT	45
MATFEIN RUAJEHALUT	47
KÄVELYKSESSÄ	49
DIDI DA ONNI PAISSAH	51
YLE:N ”LAHJOITA PUHETTA”-KAMPANJA	53
RASTAVUA VUOTELLESSA	54
SUKKAZIEN STARINA	57
KU VANHA SUOLA JUOTATTAMAH RUBEI	58
VAROI	59
IGÄ LUGOU	61
KAŽI GOST’ANA	63
HÄKIN IŠŠENDÄ	64
EMMA, EETU DA BABA	66
TOINE KORONAKEZÄ	67
PAHAN LYKYN SYGZY	69
SVUADBOPODARKAT SUOJÄRVELLÄ	70
SORZAT	71
PROSSAI SOITTO	72

BUNUKAT KIIJEKSELLÄ	73
RUNONPAJATTAJAT OGOIT	74
MAIMALAMMIN T'OUTA	75
MIBÄ SIULES ON HEIMO?	77
KUNNE KAVOTTIH ELÄJÄT KYLÄT	78
JOUZIMIES	79
MIÄN BABA	80

Fotolehet
Eila Hämäläinen

Kirjuttajien karjalazet juuret

Anttila Eila

muamo Olga Kuuru, Suistamo, kirkonkylä
buabo Anna Manu, Suistamo, Koitto
diedo Vaslei Kuuru, Suistamo, kirkonkylä
tuatto Antti Lätti, Suistamo, Alattu
buabo Eeva Partanen, Suistamo, Alattu
diedo Pekka Lätti, Impilahti

Hakanen Kari

muamo Alli Matsinen, Suojärvi, Moiseinvuara
buabo Maria Mihailova Martiskainen, Suojärvi, Kaitajärvi
pravobuabo Akulina Nikitina Turunen, Suojärvi, Kuikkaniemen Suuriselkä
pravodiedo Mikko Martiskainen = Löttösen Vaslein Mihaila, Suojärvi, Kaitajärvi
diedo Aleksanteri Matsinen = Maksiman Iivanan Šan'a, Suojärvi, Varpakylän Viidavuara
pravobuabo Anastasia Aleksejeva Sorsa = Utkin, Suojärvi, Varpakylän Hukkala

Home Niilo

tuatto Herman Home, Suojärvi, Maimalampi
buabo Olga Trofimov, Suojärvi, Maimalampi, Leppäniemi
pravobuabo Melanie Pedrintyrär, Suojärvi, Kuikkaniemi
pravodiedo Pavel Trofimov, Suojärvi, Kuikkaniemi
diedo Matti Home, Suojärvi, Maimalampi, Leppäniemi
pravobuabo Sofia Ignatintytär, Suojärvi, Maimalampi
pravodiedo Mihail Maksimov, Suojärvi, Maimalampi

Hämäläinen Eila

muamo Anastasia Tertsunen
diedo Pavel Tertsunen,
pravodiedo Jeremei Tertsunen, Suojärvi, Kuikkaniemi
buabo Anna Purkunen, Suojärvi, Kuikkaniemi
pravodiedo Vasili Purkunen = Vaslei Rötsä, Suojärvi, Leppäniemi

Jahn Eila

muamo Aino Pisto, Suojärvi, Pusoisvaara
buabo Marfa Härkin, Suojärvi, Kaitajärvi
pravobuabo Paraskeva Potapova, Poventsa, Kostamus
pravodiedo Stefan Semenov Härkin, Suojärvi, Kaitajärvi
diado Ivan Pisto (nuorempi) Suojärvi, Leppäniemi, Pusoisvaara
pravobuabo Anna Mironova, Leppäniemi
pravodiedo Stefan Aksentjev Pisto, Leppäniemi

Koukkunen Matti

muamo Sinaida Kizonen, Suojärvi, Varpakylän Kaivosienkylä
buabo Maria Grigorintr. Matsinen = Grigoin Maša, Suojärvi, Varpakylä
diedo Johannes (Ivan kutsumanimi) Kisonen, Suojärvi, Varpakylä, Kaivosienkylä
tuatto Pekka Ivaninp. Koukkunen, Suojärvi, Varpakylä
buabo Anna Trofimantr. Pappi, Suojärvi, Vegarus
diedo Johannes (Ivan kutsumanimi) Ignatinp. Koukkunen, Suojärvi, Varpakylä

Lehtipuu Anna-Liisa

muamo Veera Vornanen Pälkjärvi, Ilmakka
diedo Aleksanteri Vornanen = Semanan Miitrein Sanderi, Korpiselkä, Tolvajärvi
buabo Eudokia Matsinen = Maksiman Iivanan Dun`a Suojärvi, Varpakylä, Viitavaara

Salonen Hilikka

muamo Niina Tähkänen, Suojärvi, Varpakylä
buabo Akulina Vilokkinen, Suojärvi, Varpakylä
diedo Feodor Tähkänen, Suojärvi, Hantsakanniemi
tuatto Vilho Partola = Boroda-Osipan Vas`a, Suojärvi, Kaitajärvi
buabo Eugenia Koivunen, Suojärvi, Moisenvaara, Suurisuava
diedo Osippa Boroda, Suojärvi, Kaitajärvi

Turhanen Onni

muamo Natalia Tertsunen
buabo Anna Purkunen, Kuikkaniemi, Suojärvi
pravodiedo Vasili Purkunen = Vaslei Rötsä, Suojärvi, Leppäniemi
tuatto Vasili Turhanen
diedo Mihail Turhanen
pravodiedo Pedri Turhanen, Suojärvi, Evanniemi

sanari sanasto

muamo äiti

tuatto isä

buabo isoäiti

diedo isoisä

pravobuabo isoäidin tai -isän äiti

pravodiado isoäidin tai -isän isä

Lukijalle

Tekstit ovat Helsingin Suojärvi-seuran kielikerahmon kirjoituksia vuosilta 2016 – 2024. Muutamia tekstejä kuten "pääsiäistekstit" on muutettu jälkeinpäin normitettuun muotoon.

Tekstejä on tarkistanut Matti Jeskanen.

Osassa tekstejä on *i*-loppuisissa diftongeissa avotavussakin säilytetty *i* vastoin nykyistä normitusta: karjalaizet – karjalazet, tyttöizet – tyttözet, bri....

Uudissanat olemme merkinneet sanastoihin uud-kirjaimilla esim. **kävelyksessä^{uud}** = retkellä

Kiitokset Itä-Suomen yliopistolle saadusta avustuksesta!

Pääsiästekstit - ”Karjalaista Kielkakkaraa”

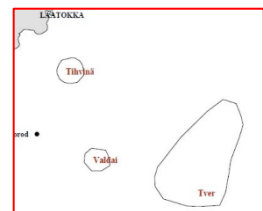
Kampin palvelukeskus, Helsinki

22.3.2016

(Tekstejä muokattu 26.2.2024)

Karjalan kielet da kielialovehet

Eila Jahn

Suomessa paissah vienankarjalua, varzinkarjalua da livvie. Kotuksen tiedoniekkojin luajitulla kartalla ollah ozutettu alovehet ennen voijan aigua. Sinizet alovehet ollah vienankarjalua, ruškiel varzinkarjalua da vihannat livvie. Livvin idärajaj tagana paissah lyydie, kudamua pietäh omama muinozema kielenäh. Erähät kohat – Tihvinä, Valdai da Tver – ollah karjalazet kielisuaret Veniähellä. Tänaگی päivänä siellä paissah tverinkarjalua – jo enämbi n’el’liäsada vuotta.

– Kusta lövyväh reten pagizijat Suomessa da midäbö karjalua hyö paissah? Kun voijan jälgeh ristikanzat jouttuh elämäh toizeh kohtah – rodn’at da susiedat erilläh, pagizijamiärä eule tiijossa. Voijan jälgeh syndy karjalazie sebroi vägi tukku. Meijän Piälinnan Suojjärvi-sebra, Suojjärven Pidjäjäsebra, Suistamo, Korbiselgä, Imbilahti, Vuokkiniemi, Uhut- da Salmi-sebrat – kaikki synnyttih silloin. Näissä sebroissa on vielägi äijän rahvasta – vienan, varzinkarjalan da livvin malttajua da opastujua.

– Yhenmoizet vai erimoizet karjalan kielet? Ero yksieldä ollou vähäne da toizeida vägi suuri! Vienasta da livvistä ollah luajittu omat sanakniigat da grammatikat, dai varzinkarjalan kieli on suanun oman grammarin 2019-2024. Suojjärven Pidjäjäsebrassa Karjalan kieliruadajien piädielo oli karjalan kielen kahen variantan – endizessa Raja-Karjalassa paissun varzinkarjalan da tverinkarjalan – tiijussanda. Kielijoukko ruado sih varoin, što näillä kahella kieliformalla voidas luadie yhtehine grammatikka. Tästä lieni pohja kielen elauttamizella Suomessa dai Tverin Karjalassa.

Miusta jogahine karjalan kieli on yhtä tärgie säilyttiä da kehittiä. Ni ken toine ei voi sanuo, ongo oma kieli parempi kuin toizen karjalan kieli! ”Maltatgo sie?” libo ”Ellendätgo sinä?” – ”Muissatgo sie?” libo ”Mustatgo sinä?” – se eu piädielo! Tärgie on ristikanzan oma identitietta. Jogahizella pidäy suaha paissa da kirjuttua omua armasta kieldä, sidä kieldä, midä omat muamot, tuatot, buabot da diedot paistih da mi ičestä kuuluu kaikista armahimmalda!

kielialovehet kielialueet

(paissa:)paissah puhutaan

tiedoniekkojin luajitulla tutkijoitten laatimalla

ennen voijan aigua ennen sotaa

sinizet siniset
ruškiet punaiset
vihannat vihreät
(kudai:) kudamua mitä,jota
erähät kohat jotkin paikat/ paikkakunnat
kielisuaret kielisaarekkeet
enämbi nel'liäsadua vuotta yli neljäsataa vuotta
(löydyö:) lövvytäh löytyvät
kusta mistä
reten pagizijat oikeat/ aidot puhujat
ristikanzat ihmiset
(jouduo:)jouvuttih elämäh joutuivat asumaan
toizeh kohtah toiselle paikkakunnalle
rodn'at sukulaiset
susiedat naapurit
putin kunnollinen/ oikea
eule tiijossa ei tiedetä ” ei ole tiedossa”
(sebra:) sebroi seuroja
vägi tukku aika paljon
Piälinnan Pääkaupungin
Uhut Uhtua
äijän rahvasta paljon ihmisiä
malttajua da opastujua osaajia ja opiskelijoita
yhenmoizet samanlaiset
erimoizet erilaiset
yksiellä - toiziellä yhtäältä- toisaalta.
sanakniigat sanakirjat
grammatikka, grammari kielioppi
piädielo päätehtävä /pääasia
variantta muunnos/toisinto
tiijussanda tutkiminen
sih varoin sitä varten
kieliformalla kielimuodolla
tästä lieni pohja tästä tuli/ muodostui pohja
elauttamizella elvyttämiselle
ni ken toine ei kukaan muu
armasta rakasta
armahimmalda rakkaimmalta
kuuluu tuntuu

Suurestapyhästä äijäpäiväh - Suuresta paastosta pääsiäiseen

Suurenpyhän syömizet / Suuren paaston ruokia

Matti Koukkunen

Suuripyhä algo seiččemen n'edälie ennen äijäpäiviä. Suurenpyhän aigah syömizie ei kačo voinun luadie lihasta, maijosta eigä jäičistä. Kalua, vil'lua, juureksie, kapustua, meččamarjoi da griboi – nenistä syömizet luajittih kogo suurenpyhän aijan. A kuinba Suojärvellä suurenpyhän syömizet luajittih?

Poslomasla: Liinan siemenistä livotettu da purisettu siemenvoi.

Paissinpiiruat: Rugehizen piirakuoren sydämeh pandih keitettyö hersryynie, kuori kiännettih puolekkah da juodazella pyörähytettih piiruan reunat yhteh. Siidä voijeldih riehtilä siemenvoilla da piiruat paissettih hiilavassa päčissä. Lopuškalla rabieksi paissettu piirua voijeldih vielä mečon hännällä poslomaslalla.

Val'loi: Čupoin kuori. Mel'ličässä jauhotetusta kagrajauhosta luajittih notkie taigina, se paissettih riehtilällä päčissä. Rabiet kuoret voijeldih siemenvoilla.

Gribasaluatta: Suolatut vahoit da čigoit huuheldih da pilkottih, joukkoh pandih pilkottuo laukkua. Piällä valutettih poslomaslua da sevetettih niezevoiksi.

Kapusta: Kogonazesta kapussasta leikattih iäreh n'aba, veičellä hallattih kapusta ristah. Suolua pirskahuteldih kobralla, hiilavua vettä da jygie paino pandih piällä. Suutkien mändyö vezi kuattih iäreh, kačottih suola da uuvellah pandih vettä piällä. Piällä laitettih endistä jygiembi kivi. Kahen päivän mändyö kapusta oleudu syödäväksi da vilussa säilyjäksi.

Kidžurokka: Päčissä kuivattuo suolattuo kalua, enemyökseh särgie da muuda joudokalua. Parembazet kalat pandih puččih da suolattih. Rokassa oli kidžukalua, laukkua, kartohkua da suurusta. Kidžuo järzittih kuin nytten kartohkalastuloi.

Ristaleibä: Ristaleibän'edäli on suurenpyhän n'el'läs n'edäli. Kolmanpiänä luajittih jogahizessa talossa ristaleivät. Niilöin kera mändih rištizäh da rištimäh. Hyö pandih kaksin käzin ristaleibä očua vassen da annettih leibä järilläh. Ristaleibäkouffit keitettih da vezikringelie tarittih. Podarkat annettih tuojilla. Brihaččuloilla lahjottih paidakangasta da tyttözillä pluat'akangasta. Kodih mändyö ristaleibäzet nossettih obrazan piällä. Ristaleibie ei syödy. Keviällä kylvändäaigah ristaleibä čokattih kylvövakkah pohjalla, silmät riššittih päivännouzuh päiten da siidä vasta zavodittih kylviä.

Jäl'ličät: Meččamarjoista luajittuo kiisselie, kiežakiisselie zuaharivejen kera, imeliä da lohkoida.

suuripyhä suuri paasto

ennen äijäpäiviä ennen pääsiäistä

syömizie ruokia

kačo -han, -hän/ näet

(mایدو:).. maijosta maidosta

(jäiččä:)..jäičistä munista

vil'lua ..viljaa

kapustua kaalia

griboi sieniä, tatteja

nenistä näistä

poslomasla, siemenvoi, pyhävoi kasvisöljy

liinan hampun
paissinpiirua uunissa kypsytetty umpipiirakka
sydämeh sisään
hersryynie hirssisuurimoita
puolekkah kahtia
juodazella pienellä lautasella
siidä sitten
riehtilä paistinpannu
hiilavassa päčissä kuumassa uunissa
lopuškalla viimeksi
rabieksi rapeaksi
mečon hännällä metson pyrstösulalla
val'loi , čupoin kuori **čupoi** (täytetty) kauralettu
notkie taigina löysä taikina
mel'ličässä myllyssä
kagrajauho kaurajauho
gribasaluatta sienisalaatti
vahoit karvalaukut
čigoit (musta-) rouskut
joukkoh sekaan
laukkua sipulia
sevotettih niezevoiksi sekoitettiin tasaiseksi
n'aba (kaalin)kanta
pirskahuteldih kobralla ripoteltiin reilusti ("kouralla")
jygie painava
(suutkat:) suutkien mändyö vuorokauden kuluttua
(kuadua) kuattih kaadettiin
kačottih suola tarkistettiin suola
uuvelleh uudestaan
kapusta oleudu syödäväksi kaalista tuli syömäkelpoista
vilussa kylmässä / viileässä
kidžurokka kuivan kalan keitto
enimyökseh enimmäkseen
joudokalua roskakalaa
pučih pyttyyn
kartohkua perunaa
(järzie:) järzittih naposteltiin
ristaleibänedäli ristileipäviikko
kolmanpiänä keskiviikkona
niilöin niitten
mändih rištizäh dai rištimäh menttiin kummien luo
oččua vassen otsaa vasten
järilleh takaisin
tarittih tarjottiin
podarkat lahjat
(lahjuo:) lahjottih lahjoitettiin
pluat'ta leninki
obraza ikoni
čokattih tökättiin
päivännouzuh päiten itää kohti
zavodittih alettiin
jäl'ličät jälkiruoat
kiežakiisseli (hapan) kaurakiisseli
zuharivejen sokeriveden
imeliä mämmiä
lohkoida lohkoa (juurespaloista tehtyä uuniruokaa)

Kuin endizeh aigah pyhässä elettih da virbomassa käydih

Vanhanajan paasto- ja virvontatavat

Anna-Liisa Lehtipuu

Pyhitändä toi muutoksie rištikanzan kaikkeh eländäh, ei vain syömizih. Pyhässä pidi alevuo da sobuh eliä. Suurenpyhän allussa pyhälaskupäivän ildana käydih omahizien da susiedoingi luo prošken'nalla. "Prosti, raukka (naizilla), prosti velli (miehillä), miudani kun ollen siullas midä tahto pahua luadin libo siun mielen abevuttan", saneldih. Pyhän aloh ei siidä enämbi kyliä käveldy, gostih ei käydy eigo ni illaččuloih kerrytty. Koissagi ei ni midä liigua härčätty, hil'lakseh eleldih da piälimäzie kodiruadieloi vain ruattih. Pertissä ei suanun jahissa ni lomissa. Lapsilla ei pidän voruija, akoilla ei tyhjiä paissa ni ukkoloilla mat'tie murdua. Naizilla oli kangahan kuvonda-aijat (keviällä jo päivät oldih pitkät, valgiet), a pirdua ei ylen pidän loškuttua. Piiruavärt'tinä pandih peittoh aivin Jumaldomanpäiväh suaten.

Virbomine on ammuinaigune karjalane taba. Virbopyhänpiänä muissellah kuin rahvas viuhkutettih pal'manoksie Spuassalla tervehyöksi. Pajunvarvat ollah mejjän pal'mat. Virbuossa pidäy muudagi kuin vičča, pidäygi mahtua virbosanazet lugie.

*"Virvon, varvon
tuoreheksi terveheksi
tulijaksi vuuveksi
kulu kettu iäreh
uuzi tilah kazvamah
n'edäliksi velgua
vuuveksi varbua
siullas vičča
miullani jäiččä".*

Nenga toivotamma, anna rištikanzalla sais virrota, elauduo uudeh vägeh muga kuin pajunlambahat virrotah talven jälgeh.

Ennen Karjalassa ei virboviččoi čomennettu ni kuin. Opittih vain löydiä kolmičorppazie pajunoksie, kumbazissa oli äijän pajunlammasta. Konza ei voidu varbazie viijä kirikköh svätittäväksi, ne koissa laitettih stolazella obrazan edeh virbuo vassen yöksi. Ylen aivoin huomneksella muamo otti kädeh virbazen, virbo kaiken perehen heijän vielä muatessa, lugi jogahizella virbosanazet da pani vičan obrazan tuaksi ruokkoh. Nossatti lapset da työnnytti heidä kyläh virbomah ristiziä, ristimiä, rodnie dai muida lähizie.

Lapsillagi pidi aivoin olla lekkehellä. Rodih kačo huigie, kun talon emändä da izändä olis oldu jallassa virbojien tullessa. Myöhäh tulija ei tarren ehki virbopalkkua pakita. Kuinbo miun buabo da diedo ruattih? Hyö žiivattoin kaččohuoh da koufin juoduoh vierdih järilläh postelilla. Hurštizen alla silmät ummessa vain hyyrötettih da meidä virbojie vuotettih. Virbopalkka oli lapsilla enemyölläh midä puuttu syödäviä: jäiččä, n'amuo libo kakkara. Virbopalkalla tuldih äijänpäivän huomneksena muga kuin virboluvussa sanotah.

endizeh aigah ennen vanhaan
pyhitändä paastoaminen
rištikanzan ihmisen
eländä eläminen/elämä
syömizih ruokaan
pyhässä paaston aikana
alevuo rahoittua
sobuh eliä elää sovussa
pyhälaskupäivän laskiaissunnuntain

prošken'nalla pyytämässä anteeksi
omahizien omaisten
susiedoingi naapurienkin
luo luona
prosti miudani anna minulle anteeksi
raukka, vel'li hyvä ystävä
ollen midä tahto pahua luadin, jos olen tehnyt jotain paha
mielen abevuttan pahoittanut mielesi
pyhän aloh paaston "mittaan"/aikana
siidä sitten
kyliä käveldy kylillä kävelty
(gost'a:) gostih vieraisilla
illaččuloih illanviettoihin
kerrytty kokoonnuttu
(kodi:) ei koissagi ei kotonakaan
liigua "liiaksi" tarpeettomasti/ ylen määrin
härčätty touhuttu
hil'lakkazeh hiljalleen
piälimäzie ehdottoman tärkeitä/ensisijaisia
(kodiruaje:) kodiruadieloi ruattih kotiaskareita toimitettiin
pertissä "tuvassa" sisällä/sisätiloissa
jahissa korottaa ääntä/ pitää suukopua
lomissa kolistella/meluta
ei pidän ei saanut
voruija telmiä
tyhjiä paissa lörpötellä/ juoruilla
mat'tie murdua kiroilla
(kuduo:) kuvonda- aijat kudonta-ajat
(kevät:) keviällä keväällä
valgiet valoisat
ylen kovin
loškuttua paukuttaa
piiruavärt'tinä piiraspulikka
pandih peittoh "piilotettiin"/pantiin sivuun
aivin ihan
Jumaldomanpäiväh toiseen pääsiäispäivään
suaten asti
ammuinaigune ikivanha
virbopyhänpiänä palmusunnuntaina
rahvas viuhkutettih ihmiset heiluttivat
Spuassalla Vapahtajalle
tervehyöksi tervehdykseksi
pajunvarvat pajunoksat (katkaistut)
pal'mat palmut
pidäy tarvitaan
mahtua osata
tulijaksi vuuveksi ensi vuodeksi
kulu kettu iäreh vanhaksikulunut nahka pois (vrt "luoda nahkansa"!)
n'edäliksi velgua viikoksi velkaa
varbua , "oksa"(virbovitsa säilytettäväksi vuoden ajaksi)
siullas sinulle
miullani minulle
jäiččä kananmuna
anna että
rištikanzalla sais virrota "ihminen" lähimmäinen virkoisi
elauduo uudeh vägeh uudistuisi /elpyisi ja sai uusia voimia
muga kuin niin kuin
pajunlambahat pajunkissat
čomennettu koristeltu

ni kuin ei mitenkään
opittih löydiä etsittiin/"yritettiin löytää"
kolmičorppazie kolmihaaraisia
konza silloin kun
svätittäväksi pyhitettäväksi/siunattaviksi
obraza ikoni
virbuo vassen yöksi palmusunnuntain vastaiseksi yöksi
muatessa nukkuessa
ruokkoh talteen
hiän **nossatti** hän herätti
työnnytti lähetti
rištiziä rištimiä kummisetää, kummitätiä
lekkehellä jalkeilla/liikkeellä
rodih kačo huigie olihan häpeä
jallassa hereillä
(tarreta:) ei tarren ei tohtinut
ehkin edes
pakita pyytää
kuinbo miten
buabo da diedo isovanhemmat
(ruadua:) ruattih "tekivät"/menettelivät
žiivatton kaččohuoh karjan hoidettuaan
koufin juoduoh kahvin juotuaan
(vierrä:) vierdih järilläh postelilla kävivät uudelleen vuoteeseen /"olkipatjalle"
hurstizen lakanan/ peiton
hyyrötettih makasivat hiljaa
enimyölläh enimmäkseen, useimmiten
n'amuo makeisia

Srašnoi- da krisen'nan'edälit

Piina- ja pääsiäisviikko

Hilkka Salonen

SRAŠNOIN'EDÄLILLÄ baban da didin aigah mejän Karjalassa erähät pyhitettih muga äijäldi, jotta syödih vain leibiä da vettä. Leibiä painallettih suolah.

Äijänpäivänsuovattana kylvssä kylvettih aigazeh da päcit lämmitettih illasta. Da akat ruvettih luadimah tevoksie. A piiruada ei luajittu. Puolenyön aigah ristikanzat käydih kirikköh libo časounah, siellä molivuttih dai kristotettih. Kodih tulduo zavodittih syömine da juomine. Allussah oldih koufit da magiembazet syömizet. Erähissä kohissa vielä kačottih primiettoi. Mibä elävä enzimäin nähtäis. Čiučoi tiedi hyviä, a kut'ti ei muga hyviä. Ollou varoi enzimäzeksi nähty, ka siidä pöl'lässyttih, kun se tiedi ylen pahua. A žiivattoi nähän rista azetettih tanhuon uksen korvah vardoimah pahalda.

Huomeneksella ylen aigazeh istuuvuttih murginalla syömäh suurimarokkua, pyöröistä, kurniekkua da jäl'liččiä. Siidä heityttih bokallah da n'urvaheldih. Puolenpäivän aigoih noustih koufilla dai kaikkie syömizie opiteldih. Kyläh ei lekuttu. Muate vierdih aijoin yöh nähän illasta kohta žiivattoin kaččohuo, jotta tulijana Jumaldomanpiänä, kuin karjalazet kučuttih äijänpäivän libo rastavan jälgehistä päiviä, havačuttais huomeneksella terhakkana.

Krisen'nan'edälillä Jumaldomanpäivän allettuo pruazniekkua piettih kaiken n'edälie. Kussa pappi oli, ka siidä sluužbua piettih joga päiviä. A kussa ei ollun, ka siellä kirikön libo časounan kellozie zvonittih da äijänpäivän malittupajozie pajatettih.

Akoilda n'eruo kzyyttih: joga päiviä ajeldih piiruan kuoret. Piiruavärt'tinä toko ruačkahteli stolua vassen, da luajittih monenmoizie tevoksie. N'äl'lässä ni kedä ei pietty. Lekkujua oli hot kuin äijäldi. Molodoipuarat, suuret svuatut da svuat'at, slaunoit sevoittaret da reten rodn'at oldih ad'voissa kaiken n'edälie. Hyö avitettih ruadoloissa, pläššimäh käydih, nenga vastavuttih toizih nuorih.

Tyttözillä da brihaččuzilla liedžu luajittih. Brihat da mužikat kr'uukkah libo bapkah kizattih. Joga ildua pläššittih. Ylen oldih voikoit, ka kuin jo nuoresta saiten zavodittih. Vain šiblietät vinguttih dai jupkan helmat viuhkettih da lentočkakassat.

Sugu-da igä sanoi:

baba mummo

briha nuori naimaton mies

brihačču pieni poika

didi ukki

molodoipuara nuori pari

mužikka naimisissa oleva mies

reten rodn'a lähi-, (veri-/"oikea") sukulainen

slaunoi sevotar ensimmäinen serkku

suuri svuattu puolison isä

suuri svuat'ta " äiti

tyttöne pikku tyttö

srašnoin'edälillä piinaviikolla

pyhitettih paastosivat

muga äijäldi niin "kovasti" /tarkoin

äijänpäivänsuovattana pääsiäislauantaina

aigazeh aikaisin

päcit uunit

akat **ruvetti**ih **luadimah tevoksie** naiset alkoivat leipoa
ristikanzat ihmiset
käydih kirikköh kävivät kirkossa
časounah kyläkirkossa
moliuvuttih rukoiltiin
kristotettih vaihdettiin pääsiäistervehdyksiä
zavodittih aloitettiin
allussah aluksi
koufit kahvit
magiembazet makeammat
erähissä kohissa paikoin
primiettoi enteitä
elävä eläin
enzimäin ensiksi
čiučoi varpunen
kut'ti koira
varoi varis
ollou varoi nähty jos nähtiin varis
pö'lässyttih säikähdettiin
živattoih n'ähen karjalle / karjaa ajatellen
tanhuon karjasuojan
uksen korvah oven pieleen
vardoimah varjelemaan
huomneksella aamulla
aigazeh aikaisin
(istuuduo:) **istuvuttih** istahdettiin
murginalla aterialle
(pyöröne:)**pyöröistä** pyörösiä
kurniekkua kalakukkoa
jäl'liččiä jälkiruokaa
siidä sitten
heityttih bokallah heittäydettiin "kyljelleen" maate
n'urvaheldih torkuttiin / otettiin nokkaunet
opiteldih maisteltiin
kyläh ei lekuttu kylään ei lähdetty "liikahdettu"
muate vierdih käytiin nukkumaan
aijoin hyvin aikaisin
Jumaldomanpiänä toisena pääsiäispäivänä
havaičuttais herättäisiin
terhakkana virkeinä
krisen'nan'edälillä pääsiäisviikolla
allettuo alettua
pruazniekkua piettih juhlittiin
kaiken nedälie koko viikko
kussa siellä missä
sluuzbua piettih pidettiin jumalanpalvelus
svonittih soitettiin
malittupajozie rukouslauluja
pajatettih laulettiin
n'eruo kzyyttih vaati taitoa
piiruavärt'tinä piiraspulikka
toko vain/jatkuvasti/kylläpä
ruačkahtelih rahisi /"kirskui"
stolua vassen pöytään
tevoksie leivonnaisia
lekkujua kulkijaa
hot kuin äijän vaikka miten paljon
ad'vossa sukulaisten usean yön yli vierailu
(pläššie:) **pläššimäh käydih** käytiin tansseissa

pläššittih tanssittiin
(avittua:) hyö avitettiih he autoivat
vastavuttiih toizih nuorih tapasivat muita nuoria
liedžu keinu
kr'uukkah, bapkah kizattih pelattiin kyykkää, keilapeliä
voikoit etevät / taitavat
šiblietät vinguttih nauhakengät narisivat
jupkan helmet viuhketti hameenhelmat heiluivat
lentočkakassat letit

Pravoslaunoi sluužbat suuren pyhän da äijänpäivän aigah

Ortodoksiset jumalanpalvelukset suuren paaston ja pääsiäisen aikana
Onni Turhanen

PYHITYS KESTÄY seiččemen n'edälie, da enzimäzinä kuudena n'edälinä sluužbat ollah samallah. Srašnoin'edälillä sluužbie on enämbi, da ne sanomma erikseh.

Otamma enzin pyhityksen aijan enzimäzet kuuzi n'edälie. Suovattana illalla allotamma sienošnoilla. Pyhäpäivänä huomneksella jatkamma obiedn'alla da illalla vielä večerniellä. Kolmena päivänä n'edälissä eule sluužbua ni vouse. Ne päivät ollah enzargi, toinargi da n'el'läspäivä. A kolmanpiänä illalla on večernie-sluužba. Piätinččänä illalla on tuassen večernie. Suovattana illalla pietäh sienošnoi, da kenellä himoittau voit käyvä riähkillä. Siidä tulou tuassen pyhäpäivä, da huomneksella on obiedn'a. Ken on käynyn riähkillä voit käyvä pyhillä. Pidäy muistua, suurenpyhän aigah ei venčaija. N'edälie ennen äijäpäiviä on virbopyhäpäivä, da pappi blahosloviu rahvahan tuuvut virbovičat.

Luazarinsuovatan huomneksella sluužitah obiedn'a da illalla sienošnoi. Pyhänpiänä huomneksella on virbopäivän obiedn'a – Spuassa ajau račasosličalla Jorosalimah. Enzargena on večernie illalla dai toissargena on večernie huomneksella. Kolmanpiänä huomneksella dai illalla pietäh večernie. Suurena n'el'länpiänä on obiedn'a huomneksella. Arhelei libo mitropolitta pezöy pappiloilda jallat kessellä päiviä. A siidä on illalla vielä večernie. Äijänpäivänpäätinččänä on večernie. Sluužban aigah kannetah kirikköh kalmaobraza. Illalla pietäh vielä sluužba, kudamassa Spuassa kalmatah.

Äijänpäivänsuovatan huomneksena on večernie da obiedn'a, a ennen puolda yödä allotetah äijänpäivän obiedn'a. Sluužba kestäy yli kolme čuassuo da siinä pajatetah **"Kristos nouzi kuolieloista!"** Kirikkörahvas sih vassatah: **"Tovestah nouzi!"**

Äijänpäivän illalla on večernie da Jumaldomanpiänä zautrennie da obiedn'a. Suurenpyhän da äijänpäivän aigah on kaikkiedah 40 sluužbua.

N'edälinpäivät da sluužbat viikonpäivät ja jumalanpalvelukset
enzmäniargi, enzmäizargena maanantai, maanantaina
toinargi, toissargena tiistai tiistaina
kolmaspäivä kolmanpiänä keskiviikko keskiviikkona
n'el'läspäivä n'el'länpiänä torstai torstaina
piätinččä piätinččänä perjantai perjantaina
suovatta suovattana lauantai lauantaina
pyhäpäivä pyhänpiänä sunnuntai sunnuntaina
obiedn'a liturgia
sienošnoi vigilia
zautren'nie aamupalvelus
večernie ehtoopalvelus

Pravoslaunoi oikeauskoiset, ortodoksiset
suurenpyhän suuren paaston
äijänpäivän pääsiäisen
pyhitys paastoaminen
samallah samalla tavoin
srašnoin'edälillä piinaviikolla
allotamma aloitamme
pyhänpiän huomneksella sunnuntaiamuna
ni vouse ei ollenkaan
kellä himoittau kuka tahtoo
käyvä riähkillä käydä synnintunnustuksella

käyvä pyhillä käydä ehtoollisella
tuassen taas
venčaija vihkiä avioliittoon
virbopyhäpäivä palmusunnuntai
blahosloviu siunaa
rahvahan tuuvut ihmisten tuomat
virbovičat virpovitsat
luazarinsuovatan lasaruksen lauantain
Spuassa ajau račasosličalla Vapahtaja ratsastaa aasin(tamman)varsalla
Jorosalimah Jerusalemiin
suurena n'el'lämpiänä kiirastorstaina
arhelei arkkipiispa
äijänpäivänpäätinččä pitkäperjantai
kalmaobraza hautaikoni
kuolieloista kuolleista
kirikkörahvas kirkkokansa/seurakuntalaiset
tovestah totisesti "todellakin"
kaikkiedah kaikkiaan
čuassu čuassuo tuntia

Elämmä Hämeenlinnassa, Ojoisilla. Maria - tyttöne on kolmevuodine. Erähičči olen ruadieh lähössä, mužikka oli jo männyn. Tyttöne ištoiččou vuattehien kessellä da duumaiččou, mibä jupka, ruškje libo kirjakas. Mie opin sanuo: jovu näbiembäh. Lopuškalla ähkiän kai jupkat šalkkuh. Työnnytän puoskan nuaburih. Iče kiirehän auttoseizatuksella.

Autto ajau linnan läbi Kantolannieme. Mie harppuan pordahat, jaksan šupkan iäre. A mis miun jupka! N'el'luon järilleh seizatuksella. Ajaja kyzzy:

- Mibä jäi, gu myössyt kodih päin.
- Ka jupka.

Terväzeh kiirehän kodih dai tuassen järilleh.

Vai on toizena huondeksena kyydih noussessa huigie, ajaja kil'lahtau:

- Ongu jupka piällä.

Kai matkuajat hörkissellä. Samah ruajepaikkah olemma mänössä.

jupka hame

erähičči kerran

ruadieh lähössä töihin lähdössä

mužikka mies

(ištoija:) **tyttöne ištoiččou** tyttö istahtaa

(duumaija:) **hiän duumaiččou** hän miettii, tuumailee

ruškje punainen

kirjaka kirjava

libo vai

(oppie:) **mie opin sanuo** yritän sanoa

jouduo kiirehtää

(näbie:) **jovu näbiembäh** koita kiirehtiä nopeammin

lopuškalla lopulta

(ähkätä:) **mie ähkiän** työnnän, survaisen

(šalkku:) **šalkkuh** kassiin

puoska lapsi (kakara)

(työnnyttiä:) **mie työnnytän puoskan nuaburih** saatan lapsen naapuriin

linna kaupunki

iče itse

(kiirehtiä:) **mie kiirehän** minä kiiruhdan

(jaksua:) **mie jaksan šupkan iäre** riisun turkin pois

šupka turkki, takki

iäre pois

(n'el'luta:) **mie n'el'luon** minä juoksen kiireesti

(myöstyö:) **kodih päin myössyt** palaat takaisin

järilleh takaisin

terväzeh kiireesti

tuassen taas

huondes toizena huondeksena seuraavana aamuna

huigie häpeä

(hörkissellä:) **matkuajat hörkissellä** matkustajat höristävät korviaan

ruajepaikka työpaikka

Mökin pedo

Eila Anttila
28.10.2017

Kogo päivän mie rumuin mečässä koirasen keralla, keräin marjua da siendä. Pari kerdua melgi öntässyin uuvan dorogan pohjah.

Ildahämärissä algau moine vihma jottahan. Viritän tulen pert'in päččih, luven kniigua tilalla. Kut'ti kabuou miulla jalgoin piällä. Siinä lämmässä myö n'ukumma. Havaičun, konza koiran'e ylen varavuksissah ryödäy kravatin ualla. Ikkunassa kaččou suursilmän'e pedo. I iče varavun, mibä ollou, ilves libo kondie. Vai ku št'okla pračkahtau, midäbö sit. Solahan lat'tiella da konttuan hil'lakkazeh, pličkuan valon. Duumaičen, pedo pöl'lästy pihavaluo. Uksen pielessä nuaglassa on pundari, sieppuan kobrah. Valo syttyy.

A voi, kulleh koirane rubieu räykkymäh. Kuistin stolalla istuo kököttäy nuaburin ylen suuri kaži, Olli vihmua pavossa.

(rumuta:) mie rumuin kuljin vaivalloisesti, rymysin
melgi melkein
(öntästyö:) mie öntässyin kompastuin, kaadu
doroga tie
ildahämärissä illansuussa
vihma sade
(algua:) algau moine vihma jottahan alkaa sataa toden teolla.
pert'ti tupa
päčči uuni
kniiga kirja
tilalla sängyn päällä, nukkumapaikalla
kut'ti koira
(kavuta:) kutti kabuou miun jalgoin piällä koira kiipeää jalkojeni päälle
(havaičuo:) mie havaičun herään, havahdun hereille
konza kun, koska
ylen hyvin
varavuksissah peloissaan
(ryödiä:) kut'ti ryödäy koira ryömii
kravatti sänky
ualla alla
(kaččuo:) ikkunassa kaččou ikkunasta katsoo
i iče minäkin
(varavuo:) i iče varavun minäkin pelästyn
mibä ollou mikä lienee
libo vai, tai
kondie karhu
št'okla ikkunalasi
(pračkahtua:) vai ku čokla pračkahtau entäpä jos lasi pamahtaa rikki
hil'lakkazeh varovasti
(pličkata:) pličkuan valon sytytän valon
(duumaija:) mie duumaičen mietin
(pöl'lästyö:) pedo pöllästy peto pelästyy
uksi ovi
nuagla naula
pundari puntari
kobra koura, käsi
a voi, kulleh voi miten, kylläpä
(ruveta:)
(räykkö:) koirane rubieu räykkymäh koira alkaa haukkua
stola pöytä
(kököttiä:) istuo kököttäy istua nököttää
nuaburi naapuri
kaži kissa
pavossa paossa

Recepta

Kari Hakanen

02.11.2017

Eila-opastaja meidä prišmi kirjuttamah karjalaksi neuvuo syömizien luajindah. En ni midä tiijä syömizen luajinnasta. Syömäh olen ainos voikoi ollun. Pahimoilleh olen viessalla noustuo nähny čifrua kolme.

Ainavo 'akkoin ruaje' kudamah jo brihaččusena opassuin oli aštieloin pezendä. Elimmähain n'ygyaigazessa päivänlassun Suomessa. A, muiten Mamma da Raisa sanottih: Midäbö sie tänne pliitan tyveh liččavut, assu pellolla, siellä ollah mužikkoin ruadiet.

Brihana yksineläissä en malttan ni čuajuvettä keittiä. Sih saiten oli Mamma sen illalla valmeheksi keittän. Mie tol'ko sen huomeneksella ennen juondua uuvelleh lämmitin. Jällespäin opassuin vähäzen ližiä: kartohkan, jäičän da koufin keitännän.

Vain nenga hyvin on milma mučon da anopin val'ličuksissa lykästän, kai ollah syömizen luajinnassa oldu muast'erit.

(prišmie:) prišmi pyysi

(syömine:) syömizien ruokien

(luajinda:) luajindah tekemiseen

ruaje työ

muiten muutoin

(čifra:) čifrua numeroa

plitan tyveh hellan luokse

(liččavuo:) liččavut tunget

(ruaje:) ruadiet työt

(briha:) brihana nuorukaisena

čuaju tee

Sih saiten siihen asti

tol'ko vain

nenga näin

(muččo:) mučon vaimon

(val'ličus:) val'ličuksissa valinnoissa

Huogieda riäpöidä!

Onni Turhanen

10.11.2017

Mänin tässä erähän päivän City Markettih da mänin kaččomah kaloi. Siellä oligi myödävänä huogieda, valmeheksi puhkattuo riäpöidä. Mie innossuin da duumaičîn: nyt otan kalua kylläl, akka taki luadiu meillä kurniekkua da padua. Meidä kui ei kuulu taloveheh kui myö kaksi. Mie ossin enämbi kahta kiluo puhkattuo riäpöidä.

Kodih kuin tulin da ozutin riäpöit akalla, hiän rubei päivittelemäh: ”Kuibo sie nenga äijä ossit meillä kahella, jo meillä roiteh n’edäliksi syyvä näistä riäpölöistä.” Mie sih: ”Luaji vai kurniekkua da padua, tulou ne syödyö.”

Akka koko päivän härččäi päcin ies da illalla meillä oli kalakurniekkua da riäpöipadua. Ildazeksi söimmä kurniekkua dai opittelimma padua. Mie kiitin: ”On putin kurniekkua Padua voit lužikalla särbiä, muga on pehmiedä.” Akka miuh kačahti da sano: ”Vastakerralla kuin ossat nenga äijä kalua, tuo i luadija matkassa, miun jallat jo ei kesetä kogo päiviä päčîn iessä seizuo.” Kzyzytgö tuligo ne riäpöit syödyö?

Mie aivin huondeksella viil’lin veičellä semmozen viijen sentin palan kurniekkua da voin da koufin ker mätin ne vaččah. Ei pidän ennen puoldapäiviä syömizih päin ni kačahtua. N’el’län päivän mäandyö oli vain kan’nikka kurniekkua jäl’lellä da sen mie söin padariäpölöin kera.

Lubain akkazella: ”En enämbi ni konza ossa nenga äijä kalua meih niškoi.”

huogieda riäpöidä halpoja muikkuja

huogie halpa

riäpöi muikku

(puhkata:) puhkattuo perattua

(innostuo:) innossuin innostuin

(duumaija:) duumaičîn ajattalin

kylläl(di) kylliksi, tarpeeksi

akka, akkane vaimo

taki kyllä/varmaan

(luadie:) akka luadiu vaimo tekee

kurniekkua kalakukkoa

padua pataruokaa/ kalapataa

taloveh talonväki/ huonekunta

enämbi kahta kiluo yli kahden kilon/ enemmän kuin kaksi kiloa

(ozuttua:) ozutin näytin

nenga äijä näin paljon

(ostua:) ossit ostit, ossat ostat

(kaksi:) kahella kahdelle

(roitakseh:) roiteh syyvä on syömistä

n’edäliksi viikoksi

(luadie:) luaji tee

(härčätä:) härčäi hyöri

(päčči:) päčîn ies uunin edessä

ildazeksi illalliseksi

(opitella:) opittelimma maistelimme

(kiittä:) kiitin kehuin

putin kunnan/ oivallista

särbiä syödä(lusikalla)/ ryystä

muga niin

(kačahtua:) kačahti katsahti/ katsoi (kohti) minua

vastakerralla ensi kerralla
jo ei ei enää
(kestiä:) ei kessetä eivät kestä
aivin aina
(viildiä:) viil'lin leikkasin
koufin kahvin
ei pidän ei tarvinnut
(luvata:) lubain lupasin
en enämbi ni konza en enää koskaan/ milloinkaan
meih niškoi meitä varten

Kaksi starinua

Niilo Home

21.11.2017

Mie pagizen kaksi starinua miun omista rodn'ista, Mihail Maksimovista da Paul Tulehmosta.

Miun didi oli školan opastaja, učitela, Matti Home. Hänen tuatto, miun pravod'ied'o, oli Mihail Maksimov, ylen bohatta muanruadaja da kauppiesniekka. Talo oli suuri dai kodi korgie. Lauri Pelkonen nimittäy Suojärven histouriekniiigassa Mihail Maksimovia: "kuuluisa Maimalammin ukko". Kuulu hiän toven oli Suojärvellä, aba muijalla. Kačomma!

Kun didi pyrgiydy Sordavalan seminuarah, seminuaran sizäh ottaja dogadi bumagoistah, hiän on Maimalammistah, da kyzy, tiedäyğö hiän Mihail Maksimovan. Sih didi: hiän on miun tuatto. Kuinbo tuatto? Ylen hyvin, tuatto tervehyzie työndi. Passibo, mäne vai sizäh. - Siinä oli se jigsawen. Onnuako myö voimma siidä sanuo, sto olihai se didin tuatto kuuluza mužikka.

Sit starina Paul Tulehmosta.

Miun baba oli Olga Trofimov Kuikkaniemestä. Paul Tulehmo oli yksi hänen vel'listä. Trofimovin talo oli kuuluza kuin gost'at hyvin piettih. Kai taloh tulijat hyvin vassattih dai gostitettih. Taloh käigi äijäl gost'ua. Pavel isändä – Trosin Puavila - ei ollun skuuppan'äppi. Uziečči gostih kučuttih Suojärven hyvälistyö. Illaččuissa juodih čuajuo da kouffie kringelin da bulkan ker, eigä unohettu kočkuzie.

Erähän kerran suojärveläzie herroi oli keräydyn Kuikkaniemeh karttih kizuamah. Ilda oli ylen vesselä, vai kesti da kesti. Abulazet hermossuttih da šupetettih, midä hyö vie vičkutah, ku ei lähtietä iäreh. Sih aigah Paul Tulehmo oli pikkarane poiga. Vai hiän ei ollun tuhkimus. Hiän tahto auttua abulazie. N'äbiezeh hiän livahti salih, azettu seizomah erähän formuniekkan edeh, polgi jalgua da sano pačkahutti: "Siegi nimismies issut tiäl etgä mäne kodih". - Vai rodih muamolla da tuatolla huigie! A abulazet taputettih brihaččuo piälageh da mäne tiijä annettih bulkanpalan lapsella kädeh.

paissa pagizen kerron, puhun

starina tarina

rodn'a sukulainen

didi isoisä

opastaja opettaja

učitela opettaja

tuatto isä

pravod'ied'o isoisän isä

bohatta rikas

muanruadaja maanviljelijä

kauppiesniekka kauppias

talo tilukset, maatila

kodi asuinrakennus, **korgie kodi** tässä: mahtitalo

histouriekniiiga historiikirja

muijalla muualla

dogadie huomata

passibo kiitoksia

jigsawen tutkinto

onnuako kenties

(kuuluza:) kuuluza mužikka kuuluisa mies

baba isoäiti

vel'li veli
gostittua pitää vieraana
skuuppan'äppi saituri
kučču kutsua
hyvälistö herrasväki
illačču illanvietto
čuaju tee
kouffi kahvi
kringeli rinkeli
bulkka pulla
kočku ryyppy
keräydyö kokoontua
(kartti:) karttih kizuamah korttia pelaamaan
vesselä hauska
(vičkuo:) vičkutah viivyttelivät
iäreh pois
tuhkimus aikaansaamaton, nahjus
n'äbiezeh nopeasti, sukkelasti
(pačkahuttua:) sanuo pačkahutti sanoa paukautti
muamo äiti
(huigie:) rod'ih huigie häpesivät
brihačču pieni poika

Kuudamalla

Eila Anttila

02.02.2018

Talvine ilda rubei hämärdymäh, mie lähen kut'tizen keralla dorogua myöt'e astuo kopittamah. Kuu loiškottau, kuin päivä paistau. Kahen myö kopitamma, ei nävy ni kedä. Puut ollah ylen čomat – hobieda, lunda oksilla. Moine on vilu, pidäy käzie kormanissa lämmitellä. Kävelemmä čuassun da lähemmä järilleh kodih. Mökin salmolla piässän kut'tizen väl'lällä. Hiän piädä nossaldau da algau lumessa kirnata. Salmon tuakse pyörähtäy da häviöy. Mie hangeh kualamah, kil'lun: "Kunne mänit?"

Muga varuan, tukat ei piässä kuulu: kut'tine da rebo kačotah silmäkkäh. Revon ylen turbie händä viuhkuttau hil'lakkazeh. Hiän muanittelou kut'tista, piädä kiändelöy, kaččou čomasti, tulou lähemmä. Dai kut'tine viuhkuttau händiä, niškoi keikistelöy. Hyö eissytäh lähemmä i lähemmä, vuaksa kaksi enämbi keskie. Mie en targie ni hengittiä.

Vain sih hyppiäy jänis aijan tagua. Rebo ravahtau kiändyy kohti. Hyö lähtietäh jäl'lekkäh nel'luomah. Mie tembuan kut'tizen karvoista yskäh, hyppiän karahan pert'tih. Kut'tine ikkunan tyveh ištoiččou, algau ulissa: muga čoma rebotyttöne jäi suamatta. Yön kaiken hiän vidžizöy itköy.

kuudamalla kuutamolla
ilda rubei hämärdymäh ilta alkoi hämärtyä
kut'ti koira, **kut'tizen keralla** pienen koiran kanssa
doroga tie
astuo kopittamah kävellä kipittämään
loiškottau loistaa
kahen kahdestaan
čoma kaunis
hopieda hopeaa
(pidiä:) **pidäy käzie kormanissa** pitää käsiä taskussa
čuassun tunnin
järilleh kodih takaisin kotiin
mökin salmo mökin nurkka
(piästää:) **piässän väl'lällä** päästän irti
(hävitä:) **häviöy** katoaa
piädä punaldau ravistaa päätään
(algua:) **algau kirnata** alkaa kirmailla
(pyörähtiä:) **pyörähtäy** pyörähtää
hangeh kualamah hankeen kahlaamaan
kil'lun kiljun
kunne minne
muga varuan pelkään niin paljon
ei tukat piässä kuulu hiukset kauhusta pystyssä
rebo kettu
kačotah silmäkkäh tuijottavat toisiaan
turbie tuuheaa
händä häntä
(viuhkuttua:) **viuhkuttau** heiluttaa
hil'lakkazeh hitaasti
(muanitella:) **muanittelou** maanittelee, hakee huomiota
piädä kiändelöy kääntelee päätä
kaččou čomasti katselee kauniisti
niškoi keikistelöy nakkelee niskojaan
(eistyö:) **hyö eissytäh** he lähestyvät
vuaksa kaksi enämbi keskie pari vaaksaa väliä

mie en targie ni hengittiä en uskalla edes hengittää
aijan tagua aidan takaa
ravahtau havahtuu
jäl'lekkäh nel'luomah peräkkäin nelistämään
tembuan yskäh sieppaan syliin
per'ti tupa
hyppiän karahan singahdan kiireesti
ikkunan tyveh ikkunan viereen
(ištoija:) ištoiččou istuutuu
(vidžistä:) vidžizöy vikisee

Šan'an da Mašan matkat evakossa

Kari Hakanen

27.08.2018

Voinan kui Ven'an Stalin zavodi nojabran dostalilla päivällä -39 vuodena lähtietih pagoh dai Moisseinvuaralazet. Enzimäzeksi viedih heijät Pohjanmualla Kauhavalla, mie kuulin sanottavan. Sielä hyö matkattih Savoh Kokkolanlahella suureh "dvorččah". Mie ni tiijä en kus se Kokkolanlahti ollou. Kustahto suaressa järven kessellä. Ei malttan ni miun muamo sel'littiä. Väli rauhan aigah ossettih talo Kezälahella Kerelissä. Siellä elettihih sih suaten, kui Suomen saldatat oldih Suojärvi järilleh suadu da fronta Petrozavodskin da Karhumäin tuaksi eistyn.

Muga äijäl mieli luadi kodih, sto kui luvattih dai hyö myödih Kezälähen talo da lähtiettihi Moisseinvuarah. Siellä kodi oli ehyönä. Ven'alazet oldih pietty huonehie načalniykkoin tilana da perimbäzen pertin čuppuo nuusniekkana. Oma pereh kabrassettihi šitat iärehe da azetuttihi elämäh.

Elettihi vuotta kaksi, kuni tuassen lähtie pidi. Voina oli loppen vain myö ved häveimmä da Ven'a Suojärven otti. Nyt navedittihi Karstulan Laikan pappilah eländäkohta kymmenellä evakkoperehellä. Sinne ičegi piäzin heillä matkah, kaksivuodine brihaččune, vuodena -46, konza Helsingissä rodih leivän vajua. Siellä elimmä kaksi vuotta. Toizie suojärveläzie oldih Norpat, Salosivut, Näivöt (Kairulahti:) da Peiposet.

Diedo Šan'a osti talon da pelduo Kondielahella Lehmon Kilvenniemessä Vilho Kokon lesseldä. Duumaičči, sto kentahto hänen poijista tulou hänen ruajetta jatkamah, a ei tullun ni ken. Aiga oli jo toine da n'eveskät opassuttu šogolih eländäh linnassa. Vanhettihi Šan'a da Maša. Buabo vie läžiidy. Ei voidu äijän kohendua huonehie eigö peldoloi.

Myö brihačut, viizi sevoitarda, olimma kezillä avuttamas. Vain Šan'a sanoi: "Eule ni midä tolkkuo tiän ruadehis. Jedinainavos teis ei roite piänelättäjä". Sen i kiitosta saimma. Mie sain talvet käyvä oppiškolah Jovensuussa. Mius ni ken ei duumainnun muanruadajua. Mie olin nuoremman tyttären poiga da tuaton puolessa srojijoin roduo i sain opastuo gimnuazissa.

Buabo Maša mäni tuonilmazih sygyzyllä -64 da Diedo vajuan kaksi vuotta sen jällessä. Anna heillä olis kebiet mullat.

(voina:) voinan sodan

(Ven'a:) Venäjä

(zavodie:) zavodi aloitti

(nojabra:) nojabran marraskuun

(dostali:) dostalilla viimeisenä

(”dvorčča”:) dvorččah kartanoon, ”linnaan”

(tiediä:) ni tiijä en en edes tiedä

kustahto jossakin / missä lie

(malttua:) ei malttan ei osannut

sel'littiä selittää / selvittää

muamo äiti

talo maatila

(eliä:) elettihih asuivat / asuttiin,

suaten asti / saakka

(saldatta:) saldatat sotilaat

järilleh takaisin

(suaha:) suadu saatu / saaneet

fronta rintama
Pedrosavodski Äänislinna
(eistyö:) eistyn edennyt, siirtynyt
muga äijäl niin kovasti, niin paljon
mieli luadi kodih teki mieli kotiin
sto kui että kun
(huoneh:) huonehie rakennuksia
(načalniekka:) načalniekkoin upseerien, esimiesten
(perimbäne:) perimbäzen perimmäisen
pertin čuppuo huoneen nurkkaa
(nuusniekka:) nuusniekkana huussina
nygöi nyt / nykyään
kabrasettih korjasivat/siivosivat
(navedie:) navedittih perustettiin, järjestettiin
leivän vajua ruokapula
konza kun
(roita, rodiutuo:) rodii, rodiutui tuli
(duumaija:) duumaičči ajatteli
kentahto joku
(ruaje:) tiän ruadehis teidän töistänne
ei ni ken ei kukaan
(šogoli:) šogolih hienoon
(läžiydyö:) läžiydyi sairastui
(brihačču:) brihačut pojat
(sevoitar:) sevoitarda serkkua / serkusta
(tolkku:) tolkkuo järkeä
tiän ruadehis teidän töissänne
(jedinainavo:) jedinainavos yhdestäkään, ainoastakaan
(roita:) ei roite ei tule
piänelättäjä omillaan toimeen tuleva
srojijoin roduo rakentajien sukua

Suuri haugi

Hilkka Salonen

14.9.2018

Erähičči školah käyjä brihačču oli kogo kezän buabon da diedon kera. Didi opasti brihačulla kuin kalassetah verkkoloih, katiskoloih, merezih da ongiloih nähen. Yhes hyö kalassetih dai kalua suadih. Kalat puhkattih da perttih eštittetih. Baba luadi konza liendä, konza žuari, toičči suolai i kurniekan azetti.

Sygyzylä školan allettuo brihačču bratanoilla löyhki kalasualehilla, kuin suuret netämät oldih.

Jo čyöttäongella puuttu ainagi kilon haugi, jotta pidi huikuttua didi abuh. Muiten en olis voinun suaha kalua ylähäksi jordanasta. A praudah paissen: baba oli talvella kylyrandazen avannolla buukkuo huuhton. Hiän oli vahingossa kirvottan didin sargaštanit avandoh. Tovessah suuri haugi oli didin sargaštanit.

školahkäyjä koululainen

merezi merta, rysä

(puhkata:) kalat puhkattih kalat perattiin

(eštittiä:) pert'tih eštittetih veivät tupaan

konza milloin

(žuarie:) baba žuari baba paistoi (pannulla)

toičči joskus

kurniekka kalapiiras /-kukko

bratanoilla löyhki kehuskeli kavereille

netämät nämä (nimenomaiset)

čyöttäongella mato-ongella

(puuttuo:) puuttu "tarttui"/ kävi pyydykseen

huikuttua abuh huutaa avuksi

jordanasta (avo)-vedestä "avannosta"

praudah paissen totta puhuen

buukkuo pyykkiä

štanit miesten päällyshousut

tovessah oikeasti

Kuin mie školah kävyin

Niilo Home

26.10.2018

Rubein käymäh kodikylän školah, ku igiä oli kuuzi vuotta. Miän kylässä oligi äijän školaniekkua, monet oldih evakkolapsie. Školassa opassetih lugemah, laskemah da kirjuttamah. Škola ei ollun edähänä, vain oli yksi virsta astuo. Voinan jälgeh aiga oli ylen keyhä. Lapsillagi pidi školan kuhn'ah varoin kerätä mus'sikkua da buolua. Monessa perehessä oli hädä, ei hot' i ollun kengie lapsilla školah kopittua. Volosti niidä sit ando. Amerikkagi työndi posilkko: oli kirjavua lazimiäččyö, karandaššua da rizinkkiä. Lapset niih ylen ihassuttih.

Tuldih 1950-vuoziloih. Eländä Suomessa oli jo kohendun, dai kylän rahvas voidih työndiä lapset linnan školah linnalazien lapsien kera ylembiä opassusta suamah. Myö olimma tässä aziessa enzymäne ualdo. Školavirga meillä kylän lapsilla oli vägi jygie. Školapäivät oldih ylen pitkät. Huomneksella pidi noussa jo vajuan kuuven aigah, pidi kerritä junalla. Jovensuuh pidi kogonane čuassu ajua. A illalla kodih tullessa pidi Jovensuussa vagzualalla junan lähtyö vuottua čuassu libo kaksi. Kodih piästih alembazien kluassoin opastujat nel'län aigah, ylembäzien kuuven aigah. Junassa oli ylehes vesselä. Opassuimma yhessä kodi-urokkoi, luvimma da kizaimma karttih, hot' se oli luvatoinda.

Školahkäyndä kyzy d'engua. Pidi maksua vuozimakso, kniigat da t'etrat'it da muga ielleh, syömizet da juna. Sih aigah školassa oli kuri. Gu opastaja astu kluassah, opastujat noustih yläh. Mugai ruattih, konza opastajan kyzymyksih vassattih. Urrokkakeset oldih pihalla, oli siä lämmin libo kylmä. Šuapka piässä et kluassassa etgo muissa školahuonehissa ollun. Opastajat oldih čestissä, erähie vähin i varattih. Hot' školazakona oli jygie, meidä hyvin opassetih da meillä himoitti opastuo i ni ken ei urokalla mešainnun. Dai myö siit i saimma diplomat.

škola koulu

školaniekka koululainen

virsta kilometri

voina sota

keyhä köyhä

(kuh'na:) kuh'nah varoin keittiötä varten

mus'sikka mustikka

buola puolukka

hädä puute

(hot':) ei hot' i ollun ei ehkä ollut

kopittua kävellä, kipittää

volosti kunta

(työndiä:) työndi lähetti

posilkka postipaketti

lazimiäččy lasipallo

karandašša lyijykynä

rizinkkä pyyhekumi

(rahvas:) kylän rahvas maalaiset, kyläläiset

linna kaupunki

linnalazien lasten kera kaupunkilaislasten kanssa

opassus opetus

azie asia

ualdo aalto

školavirga koulunkäynti

vägi jygie hyvin raskas, vaikea

huomneksella aamulla

čuassu tunti
vagzuala rautatieasema
libo tai
kluassa luokka
opastuja oppilas
vesselä hauska
kodi-urokka läksy
(kartti:) kizaimma karttih pelasimme korttia
hot' vaikka
d'enga raha
kniiga kirja
t'etrat'ti vihko
da muga ielleh ja niin edelleen
opastaja opettaja
(ruadua:) mugai ruattih niin tehtiin
vassata vastata
urokkakeski välitunti
šuapka lakki
(česti:) oldih čestissä kunnioitettiin
varata pelätä
školazakona koulukuri, -järjestys
urokka oppitunti
(mešaija:) i ni ken ei urokalla mešainnun ja kukaan ei oppituntia häirinnyt
diploma todistus

Vas'a

Eila Anttila

28.10.2018

Vas'a on vodrakka briha vai ylen laiška. Hyö eletäh Našti sizären da tämän perehen kera samua taluo. Tuaton kuolennasta tulou onnakko 10 vuotta vai kai dielot ollah millesh hiän jätti. Ainos Našti ruadieloih käsköy. Hänen mužikka jo aigazin mänöy ruukkih, Našti iče puodih da lapset školah. Tällä huodeksella hiän ennen lähtyö čauruou muga äijän, jotta lubai talon myyvä da Vas'an viššata dorogalla. Hiän moizen houvavuksen ando, kumbazet ruadiet pidäy olla valmehet, ku hiän järilleh tulou.

Vas'a viruu tilalla da duumaiččou, kuinba piässä ruadieloista. Nuaburissa Anni on leski kolmatta vuotta, igiä enämbi midä Vas'alla, a ylen on kebiejalgane i čoma. Annin Ondrei oli putin mužikka, ainos ruadiessa da kättä myöte n'erokas. Talo hyvässä kunnossa pihat dai kaikki. Vas'a kabraštuu. Otan nečen Annin, ei huoli ni midä ruadua. Terväzeh hiän algau eččie parembaista vuatetta. Aitassa on tuaton muahpaniezieh osettu soba vai on muga pieneksi männyn. Stanit ei synnytä jalgah, pindžakko ei täyvy kiini. Vas'alla jo higi valuu.

Kozija šuorieu matkah. Dorogalla juhtuu mieleh, kukkane pidäis olla. Annin pihassa katkuau ison keldasen kukan, mi ollou. Senčoissa kylläne kaži maguau mötköttäy stuulalla. Vas'a silittelöy sidä, hyrähtelöy. Pertissä Anni havaičču:

" A, kenbö siellä kažin kera pagizou. Ka Vas'a, tule terveh. A voi, voi, kažigo miun ainuon narsissin katkai. Panemma vedeh."

Anni pyörähtäy kebiezeh pert'tih, Vaša puapoittau jällessä da jaksau pindžakon. Stolalla valmehet piiruat nenäh tullah muga hyvällä. Terväzeh on kouffi valmis, hyö issutah juomah. Anni leblettäy midä tahto. Vas'a hörkistelöy, naine muga pehmiezillä sanoilla pagizou. Pädis tässä eliä.

Koufeiniekka tyhjeni i piiruatorielkka. Vas'a kabrastuu pystyh da sanuo lassettau: "Anni, sie olet leski, mie vol'noi briha. Mie duumaičin siun naija. Myö olemma ruavahazet. Siulla on kaikki valmehena. Mie sovat vain tuon dai täh muutun. Venčalla kirikössä käymmä jällespäin, konza kergiemmä".

Anni istuolleh kuundelou. Rožat russotah. Hiän piädä punaldau, nouzou seizualleh da sanuo loškahuttau:

" A, Hospodi, mittystä sie pagizet. Johai miuda harakat dorogalla nagretah da Ondrei kiändy hauvassa toizella bokalla. Sie olet veripat'tie, syöt da maguat, ni midä et rua. Miun kaži enämbi ruadau. Mintäh mie siun ottazin, vassuksen ičellein, palvomista vuottamah. Mäne iäreh edo n'iarittäjä."

Vas'a ällistyy, hiän oli vuottanun toizenmoista vastavusta. Ylen kabrakkah hiän koppuau pindžakon yskäh, astuu uksella. Uksen pielessä vielä sanuo griikkai: "Brihan olizit suanun vai ei kelvannun, moine suurendelija olet."

vodrakka reipas, isokokoinen

briha nuori mies, poikamies

ylen hyvin

sizär sisar

pereh perhe

onnakko peräti, ehkä

dielot asiat

ainos aina, jatkuvasti
ruadieloih käsköy käskee töihin
mužikka mies
aigazin aikaisin
(männä:) mänöy ruukkih menee tehtaaseen
ruukki tehdas
iče itse
puodi kauppa
škola koulu
tällä huondeksella tänä aamuna
(čauruta:) hiän čauruou hän moittii, pauhaa
muga äijän niin paljon
(luvata:) hiän lubai hän lupasi
viškata heittää
doroga maantie
moizen sellaisen
huovavus määräys, ohje
kumbazet ruadiet mitkä työt
järilleh takaisin
(viruo:) Vas'a viruu tilalla Vasa lojuu vuoteellaan
tila nukkumapaikka, vuode
(duumaija:) hiän duumaiččou hän tuumailee
kuinbo miten
nuaburi naapuri
igiä enembi vanhempi
kebiejalgane ketterä, nopealiikkeinen
i myös
čoma sievä
putin kelpo, kunnollinen
kättä myöte n'erokas kätevä käsistään
(kabrastuo:) Vas'a kabrastuu Vas'a topakoituu, lähtee liikkeelle
neče tämä, tuo
ei nimidä ei mitään
terväzeh kiireesti
(algua:)
(eččie:) hiän algau ečie hän alkaa etsiä
parembazie parempia
muahpaniezet hautajaiset
osettu ostettu
sopa vaatekerta, puku
muga niin
(syndyö:) stanit ei synnytä jalgah (päällys) housut eivät mahdu jalkaan
pindžakko ei täyvy kiini takki ei yllä kiinni
kozija suoriu matkah kosija lähtee liikkeelle
juohtuu mieleh muistuu mieleen
(katata:) hiän katkuau keldazen kukan katkaisee keltaisen kukan
mi ollou mikä lie
senčoi eteinen
kaži kissa
(muata:) kylläne kaži maguau mötköttäy kylläinen kissa "nukkuu" maata mötköttää
stuula tuoli, penkki
per'ti tupa
(havaičču:) Anni havaičču Anni huomaa
kembö kuka
(pagista:) kembö pagizou kuka juttelee
(pyörähtiä:) Anni pyörähtäy kebiezeh Anni kipaisee ketterästi
(puapoittua:) Vaa'a puapoittau jällessä Vas'a vaapottaa perässä
(jaksua:) jaksau pindžakon riisuu takin
stola pöytä

valmehet valmiit
piiruat piiraat
nenäh tullah muga hyvällä tuoksuvat niin hyvältä
terväzeh nopsaan
kouffi kahvi
(istuo:) issutah juomah istuvat juomaan
(leblettiä:) hiän leblettäy midä tahto hän jutustelee niitä näitä
(hörkištellä:) hörkištelöy kuuntelee tarkoin
pädis tässä eliä kelpaisi tässä eellä
koufiniekka kahvipannu
piiruatorielkka piirakkatarjotin
(sanuo:) sanuo lassettau sanoa tokaisee
vol'noi briha poikamies
ruavahaine aikuinen
venčalla kirikössä käydä kuulutuksilla
jällespäin myöhemmin
konza kergiemmä kunhan ehdimme
istuolleh istuallaan
rožat russotah posket punastuvat
piätä punaldau heilauttaa päätään
nouzou seizalleh nousee pystyyn
sanuo loškahuttu sanoa pamauttaa
A, Hospodi voi Luoja
mittystä millaista
(nagrua:) harakat nagretah harakat nauraa
kiändyy toisella bokalla kääntyy toiselle kyljelle
veripat'tie hyvin laiska
vassus vastus, riesa
(vuottua:) palvomista vuottamah palvelemista odottamaan
mäne iäreh mene matkoihis
edo niärittäjä mokoma kiusaaja, kiusanhenki
(ällistyö:) Vas'a ällistyy hämmästyä, äimistyy
kabrakkah vikkellään
yskäh syliin
suurendelija isottelija, turhan vaativa

Sanarin Z da Ž

Kari Hakanen

12.12.2018

Huondeksella kuuluu zautrennan jälles monasterin storoža kelloloi zvoniu.

Muatuška mužikal zakonan pani. ”Mäne sua murginakse kalua joves”. Briha duumaičči männä uiššin viändäh a venehes oli airon začokka murennun. Kaččo rannas päiten merran dai hauvin sai. Hyväl mielie kodih astu.

Ženihä žiäleimättä hauvin tappua loškai da totkut iäreh puhasti. Kalan riehtiläl žuari, a ei putilleh malttan. Onnakko oli sopen puhkan. Ei roinnuh žuarenčas nimidä tolkkuo, žiivattoin syömizih pidi kai lykätä. Ylen äijäl muatuška händä kiitti.

Mužikka ei toreudun. Kačahti zirkkaloh. Pani štolas zuaharin šokkah da astu dorogalla. Mäni zavodah ruadieh. Moine i zuakkuna.

(huondes:) huondeksella aamulla
zautrenna aamupalvelus (kirkon)
jälles jälkeen
monasteri luostari
storoža kirkonvartija
(zvonie:) zvoniu soittaa
muatuška anoppi
(mužikka:) mužikalla miehelle
(zakona:) zakonan pani antoi määräyksen
mäne sua hae
(mugina:) murginaksi aamuruuaksi
briha nuorukainen, nuori mies
(duumaija:) duumaičči ajatteli
männä mennä
(uišti:) uiššin uistimen
(viändä:) viändäh vetoon
začokka salpa, haka, hankaintappi
(mureta:) murennun mennyt rikki
(kaččuo:) kaččoi katsoi/koki
(merda:) merran rysän
(randa:) rannas päiten rannalta
(haugi:) hauvin sai sai hauen
(hyvä mieli:) hyväl mielie hyvillä mielin
ženihä sulhasmies
(žiäleijä:) žiäleimättä säälimättä
(loškata:) loškai löi
totkut kalan sisälmykset
iäreh pois
(puhastua:) puhasti puhdisti
riehtilä paistinpannu
(žuarie:) žuari paistoi
onnakko ehkä
putilleh kunnollisesti
(malttua:) ei malttan ei osannut
(rodiekseh:) ei roinnuh ei tullut
ni midä ei mitään
(žuarenča:) žuarenčas paistista
(žiivatta:) žiivattoin lehmien/ karjan
(zirkkalo:) zirkkaloh peiliin

(zuahari:) zuaharin sokerin
(šokka:) šokkah suupieleen, "huuleen"
(toreuduo:) ei toreudun ei ruvennut haastamaan riittää
(zavoda:) zavodah tehtaaseen
(ruaje:) ruadieh työhön/"töihin"
(moine i zuakkuna:) sellainenpa tarina, "sen pituinen se"

Uuzi veičči

Kari Hakanen

21.01.2019

Olizingo ollun kuus-seičen-vuodine brihaččune. Mie olin diädöldä suanun uuvan veičen, ylen hyvin terennetyn. Sidä pidi opitlemah vähäzel peitokkali männä liiderih. Arvait! Veičči libei da huran kiän peigalon piä halgei. Verda tuli vägi äijäl. Hädävyksissä muissin, t'outa-Raisa on liävässä žiivatoilla syömistä andamassa.

Juoksin liäväh, ozutin kättä Raisalla. "No, hittuogo sie tänne šittaseh liäväh tulet, ei miullani tiäl ole ehkis ni midä puhasta vuatetta sih panna. Juokse pert'tih, Mamma siel avuttau siulla suaha sen verentulennan typittyö".

Mie ruan käsettyö. A Mamma kiän nähtyöh äleydyy: "Vie iäreh se käzi, en voi verda nähä, mie juovun, juovun!" Diedo Šan'a sih kovenou: "Heitä helvetis tua vongeh, brihačču kuivih vuodau, mäne eči ribuo midätahto da tuo miuleni." Suadih se sivotuksi da kahenkessen johisses unohettih oderi miun čakkuanda. Nygöi enämbi vain pikkarane juormeh peigoissa on nähä. Dai aigua on männyn piäličči seičendä vuozikymmendä.

uuzi veičči uusi veitsi, puukko
brihaččune pikku poika
(diäd'ö:) diäd'öldä sedältä, enolta
(terendiä:) terennetyn teroitettun
(opitella:) opitlemah kokeilemaan
(vähäne:) vähäzellä vähän
(peitokkali:) salaa
(arvata:) arbit arvasit
(livetä:) libei luiskahti
huran käjen vasemman käden
peigalo peukalo
vägi äijäl melko/aika paljosti
(hädävyö:) hädävyksissä hädissäni
(muistua:) muissin muistin
t'outa täti
(liävä:) liävässä navetassa
(žiivatta:) žiivatoilla elikoille
(ozuttua:) ozutin näytin
(šittane:) šittaseh paskaiseen
ehkis edes
(puhas:) puhasta puhdasta
(vuate:) vuatetta kangasta
(pertti:) perttih tupaan
(avuttua:) avuttau auttaa
(typitä:) typittyö tukituksi
(ruadua:) mie ruan minä teen
(nähä:) nähtyöh nähtyänsä
(äleydyö:) äleydyy nostaa äläkän
iäreh pois
en voi nähä en kestä nähdä
(juobuo:) juovun pyörryn
vongeh huuto/valitus
eči ribuo midätahto etsi jotain räsyä
johissa johissessa suukopu
oderi kokonaan
čakkuanda toruminen
juormeh naarmu

Kana hambahissa

Hilkka Salonen

16.5.2019

Erähičči ammuin elettih starikka, akkane da kaži pienessä talossa, kumbane oli mečän randazessa. Hyö oldih vanhat da hyö ei voidu enämbi pidiä žiivattoi. Heillä oli vain kanatarha da kukko. Sit hyö toko paissah kanoilla: Tibu, tibu tibuzeni. Ka sitten kanazet munittih enämbi jäiččiä.

Vai se rebo, kylličči matkatessa, kanalan čuput kaččoi. Eigö olizi aidavus murennun libo veriä jännyn kahalleh. Ei männyn ni midä aigua, kuin rubei kummie kuulumah. Kanat kotkotetah mäne da tiijä kulleh. Kukkogi orrella: Kukko kiekuu, kukko kiekuu! Da kanat ken kus hädävyksissä, ken orrella ken pezässä: Kot, kot, kak, kak! Revolla jo kana hambahissa. Kana aihelou: piässä iäreh, suat miun kai jäičät pezästä. Dai toizet kanat aihellah: piässä dovarišša iäreh, suat miängi jäičät.

Rebo jo juossa viilettäy meččäh päin, ruškie, turbie händä da valgie hännänn'okkane kuin vilahus varvikossa. Kondie tarkkazeh kön't'tiöy da dogadiu revon, kumbazelda kyzyy: kunneba nenga terväzeh proijit? Rebo höröttyy da sanou: murginalla!

Sih kana kirbuou revon hambahista. Piäzöy kana bedasta. Kondie uattuu čakkuamah rebuo: Annahai olla jäljimäne kerda, kuin pöl'lättelet starikan da akkazen kanoi. Revolla vačča kurniu i duumaiččou: Jäičät kuin olizin syönyn, ni nytten olis vačča täyzi.

Kana kakatti da männä mytyldi kodih päiten. Akkane tuli vastah da koppai kanan peredniekan helmah. Kana sih i hydristy akkaista vassen. Da akkane muheloitti hyvästä mielestä!

erähičči kerran, joskus

(aihella:) kana aihelou kana anelee, pyytelee

ammuin kauan sitten

starikka vanha mies, ukko, vanhus

(akka:) akkane vaimo, vanha nainen

kaži kissa

(meččä:) meččäh päin metsään päin

(randa:) mečän randazessa metsän reunassa

enämbi enempi, enemmän

žiivatta kotieläin

toko aina vain

(paissa:) paissah kanoilla puhuvat kanoille

(jäiččä:) kai jäičät kaikki munat

(rebo:) revolla ketulla

kylličči ohitse, sivuitse

(čuppu:) kanalan čuput kanalan nurkka

(murenduo:) aidahus murennun aitaus rikkoutui

hädä(v)yksissä(h) hädissä(än), vaivoissa(an)

(iäre(h):) piässä iäreh päästä pois

ruskie, ruškie punainen, punaruskea

turbie tuuhea, pöyheä

(köntitä:) kondie tarkkazeh kön't'tiy karhu kömpii hitaasti

(dogadie:) dogadiu revon huomaa, hoksaa ketun

(proidie:) terväzeh proijit nopeasti kiirehdit

(höröttyö:) rebo höröttyy kettu pysähtyy

(kirvota:) kana kirbuou kana putoaa

(piässä:) piäzi bedasta päästä pinteestä, - hädästä

(uattua:) uattui čakkuamah yltyi, äityi torumaan
(jälgimäne:) jälgimäne kerda viimeinen kerta
(pöllättiä:) pöllättelet starikan pelästyvät ukon
(mydyldiä:) männä mytyldi taapersi
peredniekka esiliina
(hydristyö:) hydristyy akkaista vassen kana painautuu
(muheloittua:) akkane muheloitti vanha nainen hymyili

Brihačut rastavaukkoloina

Niilo Home

16.1.2020

Miun kodikylässä Pohjais-Karjalassa ruado 1950-luvulla partioartteli. Myö rakkahuolleh kierdelimmä mečässä kezät talvet. Dai pakkaissiässä yövyimmä havukovassa, nuodivolla magaimma. Kahen pitän hongapuun keskeh viritimmä tulet da tulilla olimma yödä. Kuitengi meillä himoitti palatkua ostua. Lumettomalla aigua se olis mugavembi midä havukoda. A mistäbö d'engat?

Sit myö kekšimmä: rubiemma rastavaukkoloiksi! Eräs miän doverišša oli voikoi piirdäjä. Hiän luadi ilmoituksie, ne veimmä laukkoih seinällä. Ku meillä koissa oli telefouna, rastavaukkotilavukset soitettih meillä. Myö vel'len kera otimma ne vastah. Kolme brihaččuo oldih rastavaukkoloina. Miän kylässä eli eräs mužikka ken oli ruadan tietrassa. Hiän luadi brihaččuloilla rožat ruškiksi da kiinitti parrat. Kaksi brihaččuo ajettih velosipetalla, yksi mašinapyörällä. Kaikki mäni hyvin. A mašinapyörän ajajalla vain rubei viima pardua irdauttamah. Se pidi männä kiinittämäh uuvelleh.

Tilavuksie tuli äijä ja rastavaukkopalvelus meillä on'nistu muga hyvin, jotta myö saimma osettuo kaksi palatkua. - Pädi meillä sit mečässä kävellä dai mečässä yöbyö.

brihačut rastavaukkoloina pojat joulupukkeina
(ruadua:) ruado partioartteli toimi partiolippukunta
rakkahuolleh innokkaasti /halukkaasti
kierdelimmä samoilimme/ retkeilimme
dai myöskin/ niinpä
pakkaissiässä pakkasilmalla/- säässä
(yöbyö:) yövyimmä yövyimme
(koda:) havukovassa havukodassa
nuodivolla nuotiolla
(muata:) magaimma nukuimme
kahen pitän kahden pitkän
keskeh väliin
meillä himoitti halusimme
suaha ostua saada ostettua
palatka telttä
midä (tässä) kuin
d'engat rahat
dovarišša toveri
voikoi etevä/taitava
(laukka:) laukkoih seinällä kauppojen seinille
(kodi:)koissa kotona
myö vel'len kera veljeni ja minä
tiatrassa ruadan näytellyt
roža poski
ruskie punainen
velos(i)petta polkupyörä
mašinapyörä moottoripyörä
sto että
muga hyvin niin hyvin
meillä pädi meidän kelpasi

Starinoida Mikki-hiirestä

Eila Hämäläinen

23.1.2020

Miulla poijan kera yhtehine rištimä, miun tädi da hänen pravotädi, Vera. Rištimä jo tuonilmazissa vain meillä hänestä vesselät muissot. A hiän keskih joi kouffit muga vanhamuodozesti: zuaharipala huulesa ryysti kouffin ploškazelda.

Erähičči Vera ando Mikki-hiiren igruškan miun poijalla da virkki: "sain tämän Ville ukoldani jo aiga päivie".

Mikki-hiiri pyörijäne on vaneriseh nualah pilattu da sillä pyörijät jallat dai uuzi kiägä. Vanerine panga eule keštänyn kizoissa vain on männyn poikki. Pohjuskuassinda luajittu saplunalla da vielä jälgehpäin čomennettu omilla figuroilla. Ilveh Mikki-hiirellä enämbi 30-lukune kuin 50-lukune.

Muissan kuin kerrottih, jotta SOK olis myönyn vanerizie Mikki-hiirilöi 40-50-luvuilla palazina a sitten ičellä pidäy kuvata. Varmua tieduo miulla eule. Kenbö tiedäis?

Miun, alle školaigähizen, silmillä Ville-diädö näyttäy ollun vanha ukko. Luaskava rodn'akunda paistih Veran da Villen parinkymmenen vuoven igäerosta. Ville vet roinnun 1800-luvulla da igäero heillä tovessah 38 vuotta. Muissan kun kyzelin heijän lapsista. Muamo sano, jotta Vera-täti vuotti lasta voinan aigah da mänetti hänen kuin sordu velosipetan ker. A eibä enämbi sit ni tullun.

Nyt mie nuoritan starinat yhteh, jotta Ville ostanun Mikki-hiiri pyörijän nuorella mučollah kun kuuli Vera vuotti lasta.

Ollougo totta libo ei.

rištimä kummitäti

pravotädi isotäti

keskih joskus, toisinaan

tuonilmazissa edesmennyt, kuolemanjälkeinen

vesselä hauska, eloisa

muisto muisto

(koufi:) kouffit kahvit

vanhamuodozesti vanhanaikaisesti

zuaharinpala sokeripala

ploskane kahvi/teelautanen

(ryystiä:) hiän ryystäy hän ryystää

erähičči kerran, joskus

igruška leikkikalua, lelu

(virkkua:) virkki sanoi, virkkoi

pyörijäne pyörivä lelu, hyrrä

vaneriseh nualah pilattu vaneriseen muotoon sahattu

jalga, jallat jalka, jalat

kiägä kahva, kädensija

panga sankka, kädensija

eule ei ole

kiza, kizoissa leikki, leikeissä

pohjuskuassinda pohjakoristelu

(luadia:) luajittu laadittu

(čomendua:) čomennettu koristeltu

figura koristekuvio

ilveh ilme
(muistua:) muissan muistan
(paissa:) paistih puhuttiin
diädö setä
luaskava hyväntahtoinen, kohtelias
rodn'akunda sukukunta, sukulaiset
vet (partikkeli) -kaan, kään, sentään
(roita:) roinnun syntynyt
tovessah todella, tosiaan
(vuottua:) vuotti lasta odotti lasta
(nuorittua:) nuoritan sidon
muččo morsian, vaimo
ollougo totta libo ei lieneekö totta tai ei

Stuavat

Eila Jahn

23.1.2020

Se oli yksi algutalvi, gu miun hyvä bratana kyzy: "Lähde kutomaan"! Ijässäh en ole ni midä kudon. Mie hänellä sanoin: "En lähe. Se on vanhoin buabuškoin ruaje." Hiän vain vatkuuttau da vatkuuttau, jotta "lähe, lähe". Hiän naverno jo sada kerdua tädä vatkutti, ni mie lopuškal duumaičin, jotta lähen, anna tämä vatkutus sid loppieččou.

Läksin i seičas ottauvuin. Da jo sillä kerdua kuvoin miun enzymäzen poppanan...

Siid talvesta on männyn aigua enämbi 20 vuotta da nytten miulla on oma kuvondapert'ti da kahet stuavat. Oigiella kiällä kuvon toista loinda da huralla kiällä toista. He, he!

Olen opastun äijäldi stuavoih da kuvondah n'äh. Nytten mie tiijän, mi on loimi, mi on kuve, pirda, miäličät, sukset, niijet. Kuin luon kangahan – kahella ali n'e'l'ällä rihmalla? Kuvongo kahella, n'e'l'ällä ali kaheksalla niijellä da kuin rihmat juossah niizilöistä. Kaikki tämä on tullun tuttavaksi. Nytten mie mahan kangasta da paikkaista kudu. Ylen on rakas tämä ruaje miulla. Da i babaksi olen jo kerrin. Oman čikon, Leenan da bunukkazet Lauran, Nooran da Emman gu vie opassan, sid lienöy ylen hyvä.

Passibot vain Soile-bratanalla!

stuavat kangaspuut

gu kun

bratana ystävä

(kyzyö:) kyzy pyysi

(lähtie:) lähe lähde

(kuduo:) lähe kudomah lähde kutomaan

iginäh, ijässäh milloinkaan, koskaan

buabuška isoäiti, mummo, vanha nainen

ruaje työ

(vatkuttua:) hiän vatkuuttau hän jankkaa

naverno varmaan(kin)

sada sata

(kerda:) kerdua kertaa

anna niin että, jospa

vatkutus jankkaus

lopuškal lopulta

(duumaija:) duumaiččin ajattelin

sid sitten

(loppiečcie:) loppieččou Tv loppuu, saa loppua

seičas heti paikalla

(lähtie:) lähen lähden

i 1) -kin; -kaan, -kää, 2) ja

(ottauduo:) ottauvuin opin, totuin

enzimäne ensimmäinen

(aiga:) aigua aikaa

enämbi yli

kuvondapert'ti kudontapaja

ali vai

(oigie:) oigiella oikealla

(hura:) huralla vasemmalla

(käzi:) kiät, kiällä kädellä

(loimi:) loimie lointa

(opastuo:) olen opastun olen oppinut

n'äh(en) nähden, suhteen, verraten, katsoen; varten
äijäldi paljon
kuve kude
pirda pirta
miäličät luha
sukset polkimet
niizi niisi
rihma langa
mahtua osata, voida, kyetä
mahtuo sopia, mahtua
paikka liina
ruaje työ, tekeminen
baba isoäiti
kerritä ehtiä, ennättää, keritä
čikko sisko
bunukka lapsenlapsi
lie(nöy) on oleva, tulee olemaan; olotilan muuttumisesta: tulla jksik

Matfein ruajehalut

Matti Koukkunen

22.2.2020

Kirjoittaja haluaa säilyttää tekstissä murreasun.

Netämä muistelo on enzmäzie dieloloi, kudamie muissan lapsuoves. Mie olin pikkarane brihačču, igiä onnuakko vajua n'el'lä vuotta. Elimmä Kannonkoskel pikoi pikkarazes mökkizes. Muamo, tuatto da viizi lasta. Meistä lapsista kaksi vanhembua käydih alaškolah. Keviäl gu lumet sulettih, ni huondeksel kagrapudron jäl'les n'äbiezeh kabrassuimma pertistä pihalla. Boboista ei ollun vie laukasta ossettuo, vai kai oli ičenuajittuo da kustahto lomuloista löyvettyö. Velosipietan vanneh ilmain gummiloi oli tuagieh käytöksessä. Pienen keppizen kera ohjaimma kiehkoida da n'el'luimma jäl'les. Vai oli lyštie, vie nygöi olis mieli moista lyštie oppie. Tyttözillä oli i omat kizat, heillä oli käbyzistä luajitut hevot, lehmät da počit.

Vie välil pidi midätahto ruadua. Muamo huikkai nostakkua lehmällä heiniä edeh, kaččokkua lehmän juodava, tuogua pilkehtä pert'tih, viegiä kilyh pilkkehie! Monenmoizissa pikkuruadieloissa avitimma. Vai mie en ollun ylen n'äbie auttaja. Ilmaingo muamon pidi milma nimiemäh ruadieh. Erähän kerran muamo tuas miulla ruajetta tariččou. A mie kannonn'okalla kabahun da kuulutan kaikilla; Mie kačo en ole ruajetta ruadamah roinnun!

Matfein ruajehalut Matin työinto

netämä tämä

(dielo;) dieloloi asiota

(kudai:) kudamie joita

brihačču pikku poika

onnuakko ehkä, luultavasti

(käyvä:) käydih školah kävivät koulua

(kevät:) keviäl keväällä

(huondes:) huondeksel aamuilla

n'äbiezeh nopeasti

(kabrastua:) kabrassuimma lähdimme reippaasti/ riensimme

pihalla ulos

(bobone:) boboista leikkikalua

vie vielä

laukasta kaupasta

(ostua:) ossettuo ostettua

vai kai vaan kaikki

iče(n)luajittuo omatekoista

kustahto jostain/ mistätahansa

(lomut:) lomuloista hylky-/ jätetavarasta

(löydiä:) löyvettyö löydettyä

velos(i)pietan polkupyörän

tuagieh tiuhaan/ usein

(käytös:) käytöksessä käytössä

(kiehko:) kiehkoida pyörää/ rengasta

(n'el'luta:) n'el'luimma kirmasimme

vai (tässä) kyllä

lyštie hauskaa/hauskuutta

nygöi nyt

olis mieli mieli tekisi

oppie kokeilla/ yrittää

kizat (tässä) leikit

počit siat, porsaat

välil väliin, toisinaan, joskus

midätahto jotain mitä tahansa

ruadua tehdä
(huikata:) **muamo huikkai** äiti huusi
(nostua:) **nostakkua** nostakaa
(kačuo:) **kačokkua** katsokaa, hoitakaa,
(juuva:) **juodava** juomiset
(tuuva:) **tuogua** tuokaa
(pilkeh:) **pilkehtä** (yks) **pilkkehie** (mon) klapeja
(pert'ti:) **pert'tih** tupaan
(viijä:) **viegiä** viekää
(kyly:) **kylyh** saunaan
(ruaje:) **ruadielois** askareissa/ töissä **ruajetta** työtä
(avittua:) avitimma autoimme
n'äbie nopsa, reipas, taitava
(tarita:) **muamo tariččou** tarjoaa/ ehdottaa
kannonn'okalla kannonpähän
(kabahuo:) **kabahun** kiipeän
mie en kačo minähän en
(rodiekseh:) **roinnun** syntynyt

Kävelyksessä

Hilkka Salonen

5.3.2020

Bratanalla da miulla eullun igiä äijäldi, kuin lähimmä kävelykseh. Kävelimmä poikki pihan tropinkaista myöten. Hurah jäi kaivo, oigiehkädeh flagupuu da sadu. Assuimma kylynoččinah suaten. Siidä oli kahen čurkan piällä azetettu lauda, netäin laučan virgua toimitti. Istuuvuimma da takihai enzimäzeksi evähät söimmä.

Mamma oli kriepin voipaberilla rugehizet leibäviiboit, kumbazien piällä oli koissa luajittua maslua da butilkassa maiduo. Moizet evähät löyvimmä komššasta. Päivä čiritti lämmäzesti. Pöbökkäzet matkattih ielleh järilleh, liipoit lennelidih. Polossuilla kazvo kartohkua da heiniä.

Polussunpiässä oli heinäsarai. Duumaičimma, sinne suaten taki meillä ei olis suanun astuo. A nytten mamma kaččo välillä pert'in št'oklasta. Se oli hyvä dielo, ehkes ei varavuttan loittone matka.

kävelyksessä^{uud} retkellä
bratanalla ystävällä
eullun ei ollut
äijäldi paljon
tropinkaista myöten polkua pitkin
hurahkädeh vasemmalle
oigiehkädeh oikealle
flagupuu lipputanko
sadu puutarha
(astuo:) **assuimma** astuimme/ kävelimme/menimme
kylynoččinah saunanpäätyyn
suaten asti, saakka
siidä siinä
(kaksi:) **kahen** kahden
(čurkka:) **čurkan piällä** pölkyn päälle
netäin se
laučan virgua toimitti oli penkinä
(istuuduo:) **istuuvuimma** istahdimme
takihai totta kai
(syyvä:) **söimmä** söimme
(kriepie:) **mamma oli kriepin** äiti oli kääriinyt
(ruis:) **rugehizet** ruis-, rukiiset
leibäviiboit leivänviipaleet
kumbazien joiden
(kodi:) **koissa** kotona
(luadie:) **luajittua maslua** tehtyä/ valmistettua voita
butilkassa pullossa
moizet tällaiset
komššasta pärekorista
päivä čiritti aurinko paistoi
pöbökkäzet hyönteiset
(matkata:) **matkattih** kulkivat/ ”matkustivat”
ielleh järilleh (iel'leh järil'leh ?) edestakasin
liipoit perhoset
polossuilla peltosaroilla
kartohkua perunaa
heinäsarai heinälato
(duumaija:) **duumaičimma** arvelimme

st'okla lasi/ ikkunaruuu
(kaččuo:) mamma kaččo äiti katsoi/ piti (meitä) silmällä
pertin tuvan
dielo asia
(varavuttua:) ei varavuttan ei pelottanut
loittone, pitkä/ ”kaukainen”

Didi da Onni paissah

Anna-Liisa Lehtipuu

15.09.2020

Nuorimane bunukka nel'än vanha Onni on meillä yöčyssä. Huondeksella kohta noustuoh poiga tahtou Didin kera šuorita da rubieu tiedelemäh midä ruadua päivän aloh. Iče huondesveruo heillä jouvutan i syrjässä kuundelen kuin hyö paissah. Suomeksihan hiän pagina tovestah mänöy, ga mie vain varzin, nareko, opittelen tädä karjalaksi sanella.

Didi:” Päivä lienöy ylen lämmä. Vuota panemma polvipuksut piällä”

Onni:” Ai shortsit !”

Didi: ”Syödyö miulla pidäy kodvazeksi käyvä kirjutushommih. Sie mäne sillä aigua pihalla miäččyh kizuamah libo luve suarnakniigua Baban kera. Sit hi'llah terväh myö kahen lähemmä meččäh kävelykseh i otamma evästä matkah..”

Onni: ”Muga kuin piknikillä”.

Täh rukah pagina eistyy. Onni tarkkازه kuundelou, hyvin tiedäy kaiken Didin paginan, ga rakkahal vain tariččou keskeh uuvembua ičellä tuttavembua sanua. A voi min sukkelah kieli muuttuu. Tämpiänä vielä - slava Hospodi - meillä arvollah suau lapsien kera paissa yhteh kieleh hos meillä sanat jo i lie erimoizet.

Didi ukki,vaari

bunukka lapsenlapsi

(yöččy:) **yöčyssä**, yökylässä

(huondes:) **huondeksella**, aamulla

(noussa:) **noustuo**, herättyään

suorita, pukeutua

(ruveta:) poiga **rubieu** (tijjellä:) **tiedelemäh** poika ryhtyy kyselemään

(ruadua:) **midä ruadua**, mitä tehtäisiin

päivän aloh, päivän mittaan

iče, minä itse

(huondesvero:) **huondesveruo**, aamiaista

(jouvuttua:) **jouvutan** valmistan

i, ja, myös, -kin

(syrjä:) **syrjässä**, sivumennen,siinä sivussa

(paissa:) hyö **paissah** he juttelevat, puhelevat

(hyö:) **hiän**, heidän

pagina mänöy, keskustelu tapahtuu, juttu kulkee

(tozi:) **tovestah**, oikeasti, toden sanoen

varzin, tahallani

nareko, huvikseni, pilanpäiten

(opitella:) **opittelen** yritän, koetan

sanella kertoa

päivä **lienöy lämmä**, päivästä tulee lämmin

(vuottua:) **vuota panemma**, pannaanpa

(vrt; **vuota, panemma**, odota niin panemme)

(syyvä:) **syödyö**, ruoalta päästyä, kun olemme syöneet (syötyämme)

miulla pidäy minun täytyy, pitää

käyvä käydä, ryhtyä

(kodvane:) **kodvazeksi**, vähäksi, joksikin, aikaa

(homma:) kirjutushommih, kirjoituspuuhiin. -töihin

(piha:) **pihalla**, ulos

(miäččy:) **miäččyh** (kizata:) **kizuamah**, pelaamaan palloa

libo, tahi

(lugie:) **luve**, lue

suarna, satu

(kniiga:) **suarnakniigua** satukirjaa

sit, sitten, sen jälkeen

hi'lah terväh ennen pitkää

(kaksi:) **kahen** kahdenkesken, kahdestaan

(kävelys:) **kävelykseh**, retkelle

matkah, mukaan

muga, niin

täh rukah tähän tapaan, näin

(eistyö:) pagina **eistyy**, juttu jatkuu, etenee

(tarkka:) **tarkkazeh**. hyvin tarkkaan

(tiediä:) **hyvin tiedäy paginan** ymmärtää täysin puheen

(rakas:) **rakkahalla** innokkaasti

(tarita:) **tariččou** esittää, tuputtaa "tarjoaa"

keskih väliin, tilalle

(uuzi:) **uuvembua** uudempaa

(tuttava:) **tuttavembua**, tutumpaa

A voi min sukkelah hyvänen aika miten nopeasti

tämpiänä "tänään", nykyisellään

arvollah kuitenkin

slava Hospodi luojankiitos

meillä suau, voimme, saamme

(yksi:) **paissa yhteh kieleh** puhua samaa kieltä

(erimoine:) **erimoizet** erilaiset

hos sanat **jo i lie erimoizet**, vaikka sanat muuttuvatkin

YLE:n ”Lahjoita puhetta”-kampanja

Kari Hakanen

09.10.2020

Teksti poikkeuksellisesti murretekstiä.

Duumaičin, opin teillä tarita podarkakse paginua karjalakse.

- ”Konza pikkarani brihaččuni olin da elin Buabon da Died'on ker, opassuin pagisendah rištikanzoin kieles. Ruočit sanottih karjalan murdeheks, a silloi se oli vie kieli, kudamas ičessäh oli monie paginluaduloi. Dai miän paginas Suojärven Moisseinvuoras oli varzinkarjalua da livvie segaluten. Suomen kielen 'karjalan murre' siid rodih ässen myö opassuimma Jovensuun lohkos ližiämäh sih 'savon' sanoi da pagizimma susiedoin ker.”
- ”Nygöi myö opimma kielikerahmolois luadie varzinkarjalal kirjutuskielä, kudamua sill vie eule. Nečidä kielä paistih rištikanzat alovehel mi jäi Anuksen da Vienan keskeh. Da vie Ven'an Tveris, kus se parahiten on säilyn, min vähäl ven'ua on matkah puuttun kolmeh sadah vuodeh.”

(duumaija:) duumaičin ajattelin

(oppie:) opin yritän, koetan

(työ:) teillä teille

tarita podarkakse tarjota lahjaksi

(pagina:) paginua puhetta

miän meidän

segaluten sekaisin

konza kun / milloin

pikkarani brihaččuni pikkupoika

(eliä:) elin asuin

(Buabo:) Buabon Mummon

(Died'o:) Died'on Ukin

ker kanssa / keralla

(opastuo:) opassuin opin

(pagisenda:) pagisendah puhelemaan

(rištikanza:) rištikanzoin ihmisten (oikeaoppisten)

(ruočči:) ruočit suomenkieliset (luterilaiset)

(kudai:) kudamas jossa

(iče:) ičessäh itsessään

(paginluadu:) paginluaduloi murteita

rodih ässen tuli vasta kun

(lohko:) lohkos seudulla / tienoolla

(opastuo:) opassuimma opimme

(susieda:) susiedoin naapureiden

nygöi nyt

(kerahmo:) kerahmolois kerhoissa

luadie tehdä / luoda / kehittää

varzinkarjala varsinaiskarjala

(sil vie eule:) sillä vielä ei ole

(neče:) nečidä tätä

(pagissa/paissa:) paistih puhuivat

(aloveh:) alovehel alueella

mi mikä / joka

kus missä / jossa

(puuttuo:) on puuttun on tarttunut

Rastavua vuotellessa

Eila Anttila

23.11.2020

Sygyzylä 1951 sattu hos midä. Mie mänin tyttöškolah. Sinne oli matkua enämbi midä rahvahanškolah, kai lapset oldih tyttölöi. En tundenun ni kedä. Opassusta annettih kolmessa eri paikassa. Ainos huondeksella pidi duumaija, kunnebo nyt pidäy männä.

Sit oldih Inkeri-čidžin svuadbat. Sandra, ylen lihava emändä hyöräi pertissä muamon keralla. Kai rodn'at tuldih da pruznuittih monda päiviä, vähilleh n'edäli, Soitettih, laulettih da pläššittih. Muamo puarui miuda kaččomah pikkuvel'lie. Hiän oli ylen vihmerä kolmevuodine.

Rastavan'edälillä lisalmessa on ainos jarmankka. Kodih olis pidän männä školan loputtuo vai mie jän toizien keralla kaččomah, midä kaikkie on myödävänä. Kauppamiehillä on brujua hos midä. Miulla ei ole d'engua vai Leenalla on, hiän ostau da andau maistua n'amuo. Algau olla jo pimie kun dogadin männä kodih. Tuatto jo pordahalla rōngähtäy, misbä taivoindelit. Muamo on kibie, pidäy viijä lazariettah. Hiän ähkiäy pikkuvel'len miulla yskäh da ryn'nistäy susiedah kyydie tijustamah. Hyö lähtietäh.

Mie pertissä ečin meillä syömistä, luven da pajatan, kaikelleh igruon. Suan vel'len uinuomah. Ližiän puuda hellah. Issun lat'tiella, duumaičen, mibä taudi muamolla tuli, Huondeksella hiän oli terveh. Yöllä tuatto tulou, haiškahtau viinalla. "Muamos sai pienen tytön. Mie kävin Jussilla, myö vähäzen kuppie teimmä, Mänehän muate. "Loijon tilalla vai uni ei tule. Mintäh muamo ei miulla sanon moista dieluo. Mie ussoin Inkeri suau bladenčan. Muamo on vanha, igiä enämbi 40 vuotta.

Huondeksella allamma tuaton kera rastavadieloloi duumaija. Muamo voibi viikoštuo lazarietassa, lapsi rodivu kessenaiguhizena. Leibiä on valmehena. Muamon čidži Maria lubai piiruat ennen rastavanvuotandapäivän huondesta ajella. Ičellä meillä pidäy kriššukaušša libo kartohkapudro keittiä dai piiruat paistua. Hiän opasti milleh paissetah bukva-da morkkulouvat. Mie kirjutin bumuagalla. Rastavanvuotandapäivän huondeksella tuatto lämmittäy päčin. Mie yhissän piiruat, kartohkapudruo on enämbi. Tuatto paistau da maslalla voidau. Sit panemma päččih lihapuan da louvat. Tuatto mänöy panemah kylyn lämbiemäh. Myö vel'len keralla maistelemma piiruada. Kyly lämbiey, tuatto mänöy enzin, sit myö vel'len keralla. Mie pezen poijan da työnnytän perttih. Issun hämärässä, lämmässä kyllissä, algau n'ukuttua. Tuatto huikuttelou, misbä ollah poijan sovat.

Syömizet ollah stolalla. Pihah tulou autto, muamo kyyvissä. Tuatto kapsahtau pordahilla vastavumah myö vel'len kera jäl'lessä. Muamo andau miulla lapsen. Hukkune bladenča kaččou miuda. Mie čuhkuan: " Ka mie olen siulla čidži."

rastava joulu

(**vuottua**;) **vuotellessa** odotellessa

sygyzy syksy

hos midä kaikenlaista/vaikka mitä

tyttöškola tyttökoulu

rahvahanškola kansakoulu

opassus opetus

(**huondes**;) **ainos huondeksella** joka aamu

(**pidiä**;) **pidi duumaija** piti mieltä **pidäy männä** pitää mennä

kunnebo mihin

čidži isosisko

svuadbat häät

ylen hyvin

(hyörätä:) emändä **hyöräi** emäntä hääri
per'ti tupa / keittiö
rodn'at sukulaiset
 (pruaznuija:) hyö **pruaznuittih** he juhlivat
vähilleh n'edäli lähes viikon
 (pläššie:) hyö **pläššittih**
 (puaruta:) komentaa
 (kaččuo:) **puarui kaččomah** komensi katsomaan/hoitamaan
vihmerä tomera /vilkas
rastavan'edäli jouluviikko
ainos aina
jarmankka markkinat
bruja tavara
d'enga raha
n'amu makeinen
 (algua:) **algau olla pimie** alkaa olla pimeä
 (dogadie:) mie **dogadin** huomasi
tuatto isä
pordahalla ulkoportailla
 (röngähtiä:) **tuatto röngähtäy** isä karjaisee
 (taivoinnella:) **misbä taivoindelit** missä viivytelit
muamo äiti
kibie kipeä
 (lazarietta:) **pidäy viijä lazariettah** pitää viedä sairaalaan
 (ähkätä:) hän **ähkiäy** hän tyrkkää
yskä syli
susieda naapuri
 (tiijustua) **kyydie tiijustamah** kyselemään kyytiä
 (lähtie:) hyö **lähtietäh** he lähtevät
 (eččie:) mie **eččin** etsin
 (lugie:) mie **luven** luen
 (pajattua:) mie **pajatan** laulan
kaikelleh kaikin tavoin / joka tavalla
 (igrota) mie **igruon** leikin
 (istuo:) mie **issun** istun
 (duumaija:) mie **duumaičen**
huondeksella aamulla / tänä aamuna
mänehän muate menen nukkumaan
tila nukkumapaikka
mintäh miksi
dielo asia
 (uskuo:) mie **ussoin** luulin
 (suaha:) **Inkeri suau** Inkeri saa
bladenča vauva
 (igä:) **igiä enämbi 40 vuotta** yli 40-vuotias
rastavadielo jolujuttu /jouluasiat
viikoštuo viipyä
 (rodivuo:) **lapsi rodivui** lapsi syntyi
kessenaiguhizena keskosena
 (luvata) Maria **lubai** Maria lupasi
rastavanvuotandapäivän huondes aattoamu
ajella piiruat kaulia piirakankuoret
iče itse
kriššukuašša riisipuuro
libo tai
kartohkapudro perunamuusi
 (opastua:) hän **opasti** hän neuvoi
 (louda:) **bukvalouvat** lanttulaatikot
morkkulouvat porkkanalaatikot

bumuaga vihko
päčči (leivin)uuni
(**yhistiä:**) mie **yhissän piiruat** rypytän piirakat
masla voli
(**pada:**) **lihapuan** lihapadan
panou kylyn lämbiemäh laittaa saunan lämpiämään
kyly lämbiey sauna lämpiää
(**työnnyttiä:**) mie **työnnytän** lähetän
algau n'ukuttua rupeaa torkuttamaan
(**huikutella:**) tuatto **huikuttelou** isä huutelee
sovat vaatteet
stola pöytä
(**kapsahtua:**) tuatto **kapsahtau** isä kiirehtii /"hypähtää"
vastavumah vastaan
jäl'lessä perässä
hukkune bladenča vastasyntynyt
(**čuhkata**) mie **čuhkuan** kuiskaan

Sukkazien starina

Eila Hämäläinen

8.1.2021

Mie vasta niegloin junasukkazet lapsuon aiguzen bratanan bunukalla. Neuvo on kebie, enzín kakstoista kierduo resorua, sitten n'el'lä kierduo muurnin, n'el'lä kierduo oigein da n'el'lä kierduo muurnin. Välih resorua da ennen kandapiädä yhenjytyh n'el'lä kerdua muurnin da oigein da muurnin. Kandapiän jälgeh piälipuoleh tuas n'el'lä kerdua: n'el'lä muurnin da n'el'lä oigein i alapuoleh aivin oigieda. Sitten pägiehpäi lieni jo kărgikajennukset. Mieleh juohtu tozi starina.

Erähän Latvalan Tertun muamo Kerttu matkai pojestalla voinah aigah algukeviällä 1940 kahen kuun igähizen tyttären kera. Pikkarane oli nimeldäh Tuula, eigä hänellä sukkua libo töppöistä ollun jallassa konza voinua pajettih. A junamatka keskeydy Vaasassa, ko rada oli murennun bomboin tähén. Kohakkah istu vanhemi penzieläne opastaja. Hänellä lieni ylen paha mieli, žiälitti nähä pikkaraista pal'lahin jalloin. Kăziruavon opastajalla nieglondatikut ainos keralla vain nyt ei langua. Hiän algau riičcie omuadah nieglottuo villaröijyö hiemuasta da rubieu nieglomah langasta sukkazie sillä aigua, midä pojesta seizou. Toinen sukkane jäy kessen, a hiän keriy langua muamalla matkah da sanou: Hyvät jallassa, kuvua ei pie muuttua. Muamo iče tikut'ti toizen sukkazen valmeheksi.

Nygöi sukkazet ollah ielleh tallella Terttu Latvalalla da neuvo i starina löydy internetasta.

(nieglua:) niegloin neuloin

pojesta juna

(lapsus:) lapsuon aiguzen lapsuuden aikaisen

bunukka lapsenlapsi

bratana ystävä

n'el'lä neljä

muurnin nurin

rezora joustin, resori

yhenjytyn samanlainen

pägiepäi jalkaterää kohti

kărgikajennus kärkikavennus

strarina tarina, kertomus

voina sota

(pajeta:) voinua pajettih sotaa paettiin

(keskeydyä:) junamatka keskeydyi junamatka keskeytyi

(mureta:) rada oli murennun rata oli murentunut/mennyt poikki

kohakkah vastapäätä

penzieläne eläkeläinen

opastaja opettaja

žiälitti sääliitti

(lieni:) hänellä lieni ylen paha mieli hänelle tuli paha mieli

pal'lahin jalloin paljain jaloin

kăziruado käsityö

nieglondatikka neulepuikko

(riičcie:) algau riičcie alkaa purkaa

hiemua hiha

(muuttua:) muuttua muuttaa

(tikut'tua:) tikutti neuloi

valmeheksi valmiiksi

ielleh edelleen

da i ja sekä

kuva malli, kaava

Ku vanha suola juotattamah rubei

Niilo Home

14.1.2021

Jyrrinkuusta veden'nankuuhun suaten olemma ollun mučon kera miän kezäkoissa linnankoin butkiloin kohennusta pavossa. Aiga mäni ylen n'äbiesti piharuadieloissa. Erähičči mie kuulin, što tavan mužikat vojiah kerran n'edälissä miäččyh kizatanterella kizata. Kun mie olin brihana miäččyh kizannun, mie indovuin mänemäh matkah. Himoitti opitella, viegö mie sidä mahan. Kuibo miulla sit mäni? Muanihus siidä kuitengi tuli. Miäččy kuulu kädeh kovemmalle midä n'el'liäkymmendä vuotta aijombah. Miäčcyn lykkiändiä käzi kibeni da ylen madalaksi lykkävykset jädih. Pualikalla ozain miäččyh harvah. Eigä ollun vägie juossa. Vai lyštie oli! - A mie kuitengi dogadin, liijan vanha se suola jo oli, što vie toičči juotattais.

jyrrinkuu huhtikuu

veden'nankuu marraskuu

suaten asti, saakka

muččo vaimo

miän meidän

linnankodi kaupunkikoti

butkiloin kohennus putkiremontti

n'äbiesti nopeasti

ruadua tehdä työtä

mužikka mies

n'edäli viikko

(miäččy:) miäččyh kizata pelata palloa; tässä pelata pesäpalloa

kizatanner urheilukenttä

briha poika

himoitti halutti

opitella koettaa

mahtua osata, kyetä

muanihus pettymys

kuulua tuntua

[lykätä:] miäčcyn lykkiändiä pallon heitosta

pualikka maila

ozata osua

vägie voima

lyšti hauska

dogadie huomata

što että

toičči toisen kerran

Varoi

Eila Anttila

12.07.2021

Il' lankuussa erähičči issumma huondeksella kaldarilla, kouffie juomma. Linduzet čižderretäh muga čomasti. Mintäh neče varoinpoigane seizou čokottau nurmičulla, suu selgäzelleh kruakkuu? Misbä muamo? Vai eroittanougo ičestäh.

Päivä mänöy, murgina-aigah hiän seizou samassa kohin da kruakkuu. Nälgä valittau. Račoiit männäh vettä juomah, hiän astuu romššie jäl'lessä. Sorzat tullah uimah vai veissä pyzytäh, ei noussa randah. Muamo sinne ruogua andau. Varoi ni midä ei sua.

Lokinpoigazet juossa piipetetäh rantanurmičulla, ruogua vuotetah. Varoi vuapottau myödäh. Lokki kirvoittau pikkarazen kalan. Varoi ryöstäy sen, lainuou terväzeh. Lokkimuamo riäggy, iäreh ajau.

Varoi astuu romššie ielleh järilleh aijanvieruo. Dogadiu, nuaburin pikkarazen kut'in stauččane on nurmičulla. Terväzeh hiän kävelöy harppie dai algau syyvä. Vai kut'ti nostau moizen rädžätyksen. Emändä tulou pihalla, ajau varoin iäreh.

Ildazella varoinpoigane istuu koivunladvassa vaikkazeh. Silmäilöy umbiymbäreh, duumaiččou nämä pihat ollah miun.

il' lankuu heinäkuu
(istuo:) **issumma** istumme
erähičči kerran
huondeksella aamulla
kaldarilla terassilla
(kouffi:) **kouffie juomma** juomme kahvia
linduzet pikkulinnut
(čičerdiä:) **čičerretäh** visertävät
muga niin
čoma kaunis
mintäh miksi
neče tuo, tämä
varoinpoigane variksenpoikanen
(seizuo:)
(čokottua:) **seizou čokottau** seistä tököttää
(nurmičču:) **nurmičulla** nurmikolla
suu **selgäzelleh** suu selällään
(kruakkuo:) **hiän kruakkuu** raakkuu
misbä missä
muamo emo, äiti
(eroittua:) **eroittanuogo** erottaneeko, vierottaneeko
murgina-aigah puolenpäivän aikaan (lounasaikaan)
nālgā nälkä
račoi rastas
(astuo:) **astuo romššie** kävellä harppoo
jäl'lessä perässä
nimidä ei mitään
(piipettiä:) **juossa piipetetäh** juosta viipottavat
(vuottua:) **ruogua vuotetah** ruokaa odottelevat
(vuapottua:) **vuapottau myödäh** vaapottaa perään
(kirvoittua:) **lokki kirvoittau** lokki pudottaa
(lainota:) **varoi lainuou** varis nielaisee

terväzeh kiireesti
lokkimuamo lokkiemo
(riägyö:) lokkiemo riägyy lokkiemo rääkyy
ajau iäreh ajaa pois
ielleh järilleh edestakaisin
aijanvieru aidanvierusta
(dogadie:) dogadiu huomaa
nuaburi naapuri
kut'ti koira (pieni)
stauččane kuppi
(harppie:) kävelöy harppie kävellä harppii
dai ja
(algua:) algau syyvä alkaa syödä
moine sellainen
rädžätys räkytys, metakka
vaikkazeh hiljakseen
(silmäillä:) silmäilöy katselee, silmäilee
umbiymbäreh ympäriinsä

Igä lugou

Anna-Liisa Lehtipuu

03.10.2021

Männnyöllä n´edälillä olimma kyvyn 80-vuodispäivillä. Meidä oli murginalla seiččemen vanhua. Olemma kaikin tuttavat nuoresta suaten. Tässä joukossa hyvin nägyy, midä igäydymine (karjalaksi suatamma vielä i sanuo elähtämine) ičekelläi tuou.

Assel lyhenöy da paginat pitkenöy. Muissin habrastumista el´ehki ni mainiče. Vuuvesta toizeh jogahine rubieu yhtä enämbi tulemah muamoheh, tuattoheh libo kehtahto toizeh lähizeh rodn´ah. Miun buabon sanah rodu pieksäy.

Vanhuon vaivoista nähen – ken ei kuule putilleh, kellä käzi särizöy – olemma vielä sigäli kabrakat jotta voimma ičevägeh eliä, yksin libo kaksin. Yöunda monella uubuu, toizella illasta, toizella huomenesta. Hyvin tiijämmä, kellä ei pie soittua brilahuttua ennen puoldapäiviä kellä ei ildayheksän jällestä.

Aiga hubenou, mih männöy. Päivän aloh et sua nimidä valmeheksi. Huondeksella kägiet kuda midä ruadua, illalla sit havaičut, tyhjij mäni i tämä päivä. Ruadiet ollah levälläh libo tyyten algamatta. Jälgimäin jo et ni kogo huavua.

(lugie:) **igä lugou** ikä pitää lukea (kiertoilmaus vanhenemiselle)

(männyt:) **männnyöllä** ”menneellä”, viime

(n´edäli:) **n´edälillä** viikolla

(kydy:) **kyvyn** langon, miehen veljen

murginalla (päivä-) aterialla

suaten asti

(suattua) **suatamma** voidaan, (meidän) on mahdollista

(igä:) **igäydymine** vanheneminen

(eliä:) **elähtämine** ”

vielä i jopa

ičekelläi kullekin

assel askel

(muisti:) **muissin** muistin

(habras:) **habrastumine** haurastuminen

(mainita:) **el´ehki ni mainiče** puhumattakaan ”älä edes mainitse”

(ruveta:) **rubieu tulemah muamoheh** alkaa muistuttaa äitiään

(kehtahto) **kehen hyvänsä**

yhtä yhä

buabon sanah niin kuin isoäidillä oli tapana sanoa

rodu pieksäy suku ”lyö”, painaa leimansa

nähen huolimatta

putilleh kunnolla

(särissä:) **käzi särizöy** käsi vapisee

kabrat reippaat, kykenevät

ičevägeh omatoimisesti

huomen (seuraava, huomina) aamu

(tiediä:) **tiijämmä** tiedämme

soittua brilahuttua soittaa puhelimella

(jälgi:) **jällestä** jälkeen

(huveta:) **aiga hubenou** aika käy vähiin

päivän aloh päivän mittaan

et sua ni midä valmeheksi mistään ei tule valmista

(kiätä:) **kägiet** ajattelet, suunnittelet

(havaiččuo:) **havaičut** huomaat

kuda midä jotakin

tyhjij hukkaan

(ruaje:) ruadiet työt, askareet
tuassen taas
levälläh kesken, hajallaan
tyyten kokonaan, täysin
jälgimäin viimein, lopulta
(huavata) jo et ni kogo huavua et enää kuvittelekaan aloittavasi

Kaži gost'ana

Hilkka Salonen

5.9.2021

Miulla oli bunukkazien kaži ad'vona. Pidi olla n'edäli, libo kaksi enindäh, a oli n'el'lä.

Alguh kaži opitteli komendua milmani. Huomeneksella jo n'el'län aigoih zavodi maugumizen ylen äijäldi. Murruin kravatin laijalla istumah da kažilla sanoin: nyttien sie olet sitykaži ole vain iänettä nenga aigazeh. Tovestah jo kahen čuassun mändyö kaži hyppäi miulla ryndähän piällä da kaččuo kiirotti milmani silmih. Ga sitten iče i havaičut da murrut yläh.

Kažilla oldih omaheh i syömizet, kumbazista Sheba-syömine oli kažilla mielehizin. Rakkahalla lipsutteli kaži ruahtorahkua jäl'ličäksi. Mie uatuin kehumah kažie, sitten hiän kokahti miulla eustah istumah da lipsutteli kieldä, muga ei yldäis kielellä nenän piällä, missä oli vielä ruahtorahkua. Mie rubein kažilla n'euvomah: ota kăbälällä kuin kieli ei yldänne. Yldän buite ei, a kieli mäni piäličči nenän n'okkazen. Sitten piä kallellah mal'čisteli. Kaži gouna n'iaritti milmani.

sygyzy syksy

kaži kissa

(gosta:) gostana vieraana

(bunukka:) bunukkazien lastenlapsien

(advo:) advona vierailijana

n'edäli viikko

enindäh enintään

n'el'lä neljä

huomenes aamu

(oppie:) opitteli kokeili

komendua kärkeä

(zavodie:) zavodi alkoi

ylen äijäldi erittäin kovasti

(kravat'ti:) kravatin sängyn

(laida:) laijalla laidalle

aigazeh aikaisin

(čuassu:) čuassun tunnin

(männä:) mändyö kuluttua

(havaiččuo:) havaičut heräät

(murduo:) murrut nouset (vääntäydyt)

(kiirottua:) kiirotti tuijotti

(jälliččä:) jälličäksi jälkiruuaksi (lopuksi)

(uattuo:) uatuin intouduin

(mal'čistella:) mal'čisteli mielin kielen

(niärittiä:) niäritti huijasi

libo tai

(ruahtorahka:) ruahtorahkua maitorahkaa

eussah eteen

buite muka

(gouna:) kaži gouna katti mokoma

(ruveta:) rubein ryhdyin

Häkin iššendä

Onni Turhanen

12.10.2021

Meidä oli kolme vel'lestä, konza elimmä Puukarissa. Mamma oli sanonun Laurilla (20v): *"Kačo lihat ollah vähissä da häkkine on lihava da rubieu astumah lähtemie meistä tiedämättä. Ottakkua vain da neče iškekkiä dai suamma sárvindä lopuškaksi vuotta"*. Lauri sanou Arvolla (15 v): *"Lähemmä iššemmä häkkizen"*. Mie, Onni (10v) sen kuin kuulin, liččavuoin heillä matkah. Noh, häkki oli aijassa muijen žiivattoin kera.

Lauri pagizi Arvon kera: *"Hyvä, kun Onni on matkassa, hiänhän voi tuuva meillä häkkizen"*. Mie otin hevon marhaminnan da lähin juoksemah aidah häkkistä tabuamah. Häkkine ei lähten miusta pagoh, olinhan händä syöttän. Ga mie panin marhaminnan häkillä kaglah da talutin hänen iššendäpaikalla. Lauri otti kirvehen da kumahutti hamarapiällä kessellä oččua. Häkkine sordu enzin polvillah da kohta pitkäpivuttah kyl'lelläh. Arvolla oli n'äbie n'ygyveičči valmehena da hiän rubei avuamah nahkua kulkun kohasta. Hiän saigi semmozen tikun mitan nahkua augi. Häkki hyppäi pystyh da lähti juoksemah toizien žiivattoin luo.

Myö seizoimma silmät sel'lälläh, mibä nyt rodih. Lauri enzimäzeksi virkko: *"Noh Onni juokse vain da tuo häkki järilleh, anna iššemmä uudemman kerran"*. Otin marhaminnan da lähin juoksemah häkillä jäl'lestä. Hiänbä jo ei ni andaudun helpolla. Sain juossa vägi kodvan, kuni miulla oli häkki marhaminnassa. Sain hänen talutettuo järilleh iššendäpaikalla. Lauri otti kirvehen da putil'leh jytkäi hamaralla uudemman kerran eibö häkkine sit enämbi noussun. Tyyne (12v) tuli viedran da härkkimen kera ottamah veren ruokkoh. *"Kah paissamma veriblinua. Miulla on buolua joukkoh panna da syömmä blinat kyl'n jälgeh"*. Lauri da Arvo nylgietti ruhon da sel'litetti šuolet. Siämyksistä – syväin, hiirozet da maksa – mamma keitti tapporokan. Vezi nouzou vielägi kielellä kun muistelen mimmoista rokkua sit söimmä.

(häkki:) häkin härän, sonnin

iššendä teurastaminen

häkkine sonnimullikka

(ruveta:) rubieu alkaa, ryhtyy

lähtemä hieho

(iškie:) iškekkiä teurastakaa, "lyökää, iskekää"

lopuškaksi vuotta loppuvuodeksi

liččavuo tunkeutua

(aida:) aijassa aitauksessa, laitimella

(žiivatta:) muijen žiivattoin kera muun karjan joukossa

marhaminda talutushihna

(tavata:) tabuamah ottamaan kiinni

(kagla:) kaglah kaulaan

kessellä oččua keskelle otsaa

(sorduo:) häkkine sordu mullikka putosi

pitkäpivuttah pitkin pituuttaan

(kylgi:) kyl'lelläh kyljelleen

n'äbie (veitsestä) terävä

n'ygyveičči nylkemisveitsi

(kulkku:) kulkun kohasta kurkun kohdalta

(rodiekseh:) mibä nyt rodih mitä tapahtui

järilleh takaisin

anna niin että

(uuzi kerda:) uudemman kerran uudestaan

vägi kodvan melko pitkän ajan

kuni ennen kuin

putilleh kunnolla

(jytkätä:) Lauri **jytkäi** Lauri jysäytti
viedra ämpäri
ruokkoh talteen
blina ohukainen
buola puolukka
joukkoh sekaan
(siämykset:) **siämyksistä** sisälmyksistä
syväin sydän
hiirozet munuaiset

Emma, Eetu da baba

Eila Jahn

4.11.2021

Joga n'edälie toissargena mie buaboičen miun bunukkua Eetuo kogo päivän. Hiän on nyttēn miun suamoi pikkarazin bunukkane. Hiän on Emman vel'li. Igiä hänellä lienöy kodvazen piästä yksi vuosi.

Ka kuin Emman kera, niin myö i Eetun kera kizuamma. Hiän lat'tiella lalleroittau da mie hänen keralla. Brihaččune ylen suvaiččou kizata miäčyn ker. Myö issamma lat'tiella da hiän lykkiäy miäčcyö miulla da mie lykkiän järilleh!

Toine kiza on täh rukah: Mie keguon elozet, a Eetu kumuau. Tädä myö ruamma sada kerdua päivän aloh.

Sit myö pajatamma. Mie pajatan da Eetu hepittelöy jo miun virttä hyriäl'lä. Yksi virzi meillä on ylen armas, Liipottele luojanlehmä!

(bunukka:) miun bunukkua lapsenlastani

(hepittelä:) hiän hepittelöy hän yrittelee/tapailee

(kevota:) mie keguon minä kokoan keoksi – tässä: torniksi

(kizata:) myö kizuamma me leikimme

(kumata:) hiän kumuau hän kaataa (kumoon)/ kumoa

(lalleroittua:) hiän lalleroittau hän konttaa/konttailee

(lat'e:) lat'tiella lattialla

(liipotella:) liipottele (lennä) liihottele

(lykätä:) hiän lykkiäy hän heittää/lykkää

(miäčcy:) miäčyn ker pallon kanssa/pallolla

(pajattua:) mie pajatan, myö pajatamma minä laulan/me laulamme

(ruadua:) myö ruamma me teemme/puuhaamme ("raadamme")

(suvaija:) hiän suvaiččou kizata hän tykkää leikkiä

armas rakas

brihaččune (pieni) poika/taapero

elozet lelut – tässä: palikat

hyriäl'lä hyräillä

joga n'edälie joka viikko

järilleh takaisin

luojanlehmä leppäkerttu

päivän aloh päivän mittaan (vrt. ajan oloon)

suamoi pikkarazin kaikkein nuorin

(toinargi:) toissargena tiistaina

täh rukah tähän tapaan, tällä tavoin

vel'li veli

virzi laulu

Toine koronakezä

Eila Hämäläinen

14.12.2021

Männyn kezä oli toine koronakezä. Mie tuassen sukkuloičin ielleh järilleh kodiMaunulan da saduKumpulan välie. Räkki kezä kuin oli en muga äijäldi jaksanun ruadua ni kumbazessa agjassa. Laiška iče olen muitengi kazvilo kazvattamah, ogordassa valelin da kukkazet pihassa i vähän nurmičču.

Susieda miulla ylen vesselä da mugaža on, hos saduniekkana olemma kumbigi erimoista školakundua. Hiän leikkuau nurmičun kolmen sentan pitkyöksi, a miun nurmičču on kolmen libo kolmentoista sentan välillä – tubahina kogo nurmimua. Muiten piäličči 30 vuuvun olemma susiedoi da i tänä sygyzynä ossimma yhtehizen järittäjän oksilla varoin.

- Suuret passibot siulla, miulla tovessah pidäy silma kiittiä, erähičči emänkuussa virkan.
- A mintäh, hiän kyzelöy.
- Vagoit ylen hyvät da suuret liettih, hänellä vastuan.

Mie händä passiboičin, ku hiän muga hyvin valeli omat kukkamättähät da nurmičun, jotta miun vavarnotgi suadih vettä da iče sain hyvän sualehen da suurda marjua. A bratanat da rodn'at käydih jälgikezästä keriamäh litramiärin vavarnua miun vagoipehkoloista. Vot dogadin, kun kačoin vavarnopehkolo liedžun tagua, kuibo marjat siellä ollah pikkarazet käbrišköt. Sinne susiedan vezibutki da valamine ei ozannun eigä täydyn. Nengone dielo pidi paissa, sen piällä nagroimma.

Miulla kasvimualla kazvau mustua vavarnua, kuda kondienvagoiksi kučutah. Miun muamo kučču nengoista poimuvavarnoksi.

ielleh järilleh edestakaisin
äijäldi paljolti
agja pää, kohta, paikka
ogorda kasvimaa
valella kastella
saduniekka puutarhuri
školakunda koulukunta
(pitkys:) pitkyöksi pituiseksi, mittaiseksi
(tuvas:) tubahikko mätäs, pehko
muiten muuten
piäličči yli, päälle
da i sekä
järittäjä^{uud} haketin
varoin varten
silma sinua
emänkuu elokuu
vagoi, vavarno vattu vadelma
marjat liettih marjat kypsyivät
(passiboija:) passiboičin kiittää, kiitin
oma omansa
muga niin, sillä tavalla
sualis sato, saalis
jälgikezä loppukesä
kerätä kerätä
litramiärin litroitain
liedžu keinu
käbriškö käppyrä

vezibutki vesiletku

(ozata:) ozannun osua, osoittaa, osunut

(täydyö:) ei täydyn ei ulottunut

nenga, nengone näin, niin, tällainen, semmoinen

kondienvagoi karhunvattu

Pahan lykyn sygyzy

Niilo Home

18.10.2022

Tänä sygyzynä milma on vaivannun ylen paha lykky. Enzin sammu televiizora miän linnankoissa. Johai se vanha oligi. Uuzi pidi ostua. Miän kezäkoissa ruohonleikkuandamašina hajoi. Dai hänellä igä täydy, ei kannattanun korjata. Tulijana kezänä miulla pidäy suaha uuzi. Mäni vain vähäne aigua, kun mašinapila mureni, savu vain tubrahti. Igiä sillä oli 12 vuotta, ei voidu enämbi korjata. Uuzi pidi ostua, eihäi päčči hallotta lämbie. Näin pahan lykyn tähän mie duumaičin kuin endine mužikka: "Kai on miulla vastakavazin, tol'ko pila puoldau!"

paha huono

sygyzy syksy

milma minua

halgo, hallotta halotta

televiizora televisio

miän meidän

linnankodi kaupunkikoti

kesäkodi kesäkoti

ruohonleikkuandamašina ruohonleikkuri

dai jo

(igä:) igä täydy (käyttö)ikä päättyi

mašinapila moottorisaha

mureta särkyä

enämbi enää

päčči uuni

duumaija ajatella, tuumia

mužikka mies

kai on miulla vastakavazin kaikki on minua vastaan

tol'ko vain, ainoastaan

puoldua puoltaa

Svuadbopodarkat Suojärvellä

Niilo Home

26.10.2022

Vasta löyvin vanhan kartočkan kumbazen oli työndänyn miulla Kosti Pamilo. Foto ozuttau Mikko Koivusen laukkaa Leppäniemessä vuodena 1926. Fotossa ollah laukan hoidaja Sanni Vahronen-Räme da abuniekka Kosti, igiä 14 vuotta. Fotossa huomivon herähyttäy aštieloin suuri lugu puojin palčalla. Se ozuttau sto Leppäniemessä piettih svuadboabuo 50 vuotta iel Helsingin Stockmannie.

Lahjaossot oldih pienet, vain čuaška libo kaksi. Laukassa torguidih sih tabah sto enzymäzeksi myödih eri ostajilla täyzi lugu čuaškua da sen jälgeh bloškat da juodazet. - Ploškazilla pidi olla syvät, jotta niistä oli helppo koufie libo čuajuo rypittiä. - Ku niidägi oli kylläldi, ostajilla sanottih: ”Nygöin čuaškua da juodasta on kylläldi, vilkkua, luzikkua da veistä on vajua.” Ku dai niidä oli täyzi lugu, allettih torguija zuaharivakkoi.

Vot, ylen oli hajukas myöndäruado siinä laukassa. Andilas da ženihä suadih täyven aštiesarjan.

svuadbopodarkka häälahja

kartočka valokuva

työndiä lähettää

laukka kauppa

(puodi:) puojin kaupan

palčča hylly

čuaška kahvi- tai teekuppi

(torguija:) torguidih myytiin

ploška lautanen, asetti, ”tassi”

juodane syvä lautanen

vilkkua haarukka

zuaharivakka sokeriastia

hajukas järkevä

myöndäruado myyntityö

andilas da zenihä morsian ja sulhanen

aštiesarja astiasto

Sorzat
Eila Anttila
01.11.2022

Päivännouzun tuuli puhuu n'edälin aijan. Vezi vieröy järvellä päin. Pristani kokottau ylähällä, tyhjän piällä. Sorzat seizotah čokotetah pristanin ualla muvassa. Nossellah jalgoi da keskenäh čäčätetäh. Hyö ei ellennetä, kunne vezi hävei. Kodvazen jällestä alletah noussa rannan pengerdä myöte. Ylen on jygie noussa. Penger jyrkkä, muda painau jalloissa. Sit dogaditah miun juablokkua keriamässä. Assutah jäl'lekkäh. Kačotah milma da midätahto pučetetah. Mie heillä sanon, moine kumma puuttu: tuuli vein vei. Hyö hörkisselläh, piädä kiännelläh. Juablokat ollah mieleh heillä kaikilla, pidäy miulla vain ne murendua.

päivännouzu itä
puhua puhaltaa
n'edäli n'edälin aijan viikon verran
(vierrä:) **vezi vieröy** vesi vierii
pristani laitur
(kokottua:) **pristani kokottau** laitur
kokottaa
(seizuo:)
(čokottua:) **sorzat seizotah čokotetah** sorsat seistä tököttövät
(nossella:) **nossellah jalgoi** nostelevat jalkojaan
(čäčättiä) **keskenäh čäčätetäh** käkättävät keskenään
(ellendiä:) **hyö ei ellennetä** ne eivät ymmärrä
kunne minne
(hävitä:) **vezi hävei** vesi katosi
kodvazen jälles hetken kuluttua
jygie raskas
(dogadie:) **sit dogaditah miun** sitten huomaavat minut
juablokka omena
jäl'lekkäh peräkkäin
(kaččuo:) **kačotah milma** katsovat minua
midätahto mitä lie
(pučettua:) **pučetetah** jupisevat
moine kumma sellainen ihme
(puuttuo:) **moine kumma puuttu** sellainen ihme tapahtui
(hörkistellä:) **hyö hörkistelläh** ne kuuntelevat
piä pää
ollah mieleh maistuvat
pidäy miulla minun pitää
murendua rikkoo, murustaa

Prossai soitto

Niilo Home

15.11.2022

Miun tuatto Herman oli kauppies Suojärvellä. Hiän kävi kauppaškolah Sordavalassa. Iel oman laukan azundua hiän ruado Leppäniemen kooperativakaupan Jehkilän laukassa puojinhoidajana. Laukan paikka oli Jehkilän sillan tyvessä Koivuzen laukan kohassa. Kosti Pamilo kirjuttau tästä vanhassa Oma Suojärvi -aviezassa. Hiän kerdou, kai ei ainos oldu ostamas. Heillä suatto olla midätahto muuda azieda. Tuatto mahto soittua tal'lankkua. Neidizet tuldih da sanottih, meillä pietäh bes'odua, taki tulet sie soittamah. Tuatto, toivot, puaksuh lubai. Kuinbo mužikat? Jehkilässä oli kolme melliččiä. Kun mužikat tuodih vil'lasäkkilöi melliččäh, da heillä pidi vuottua jauhottamista, hyö käydih Hermanan puodih aigua mänettämäh. Ossettu ei nimidä. Tuldih soittuo kuulemah. Nenga kerdou Kosti.

lče en ole ni konza kuullun tuaton soitandua. Voinan jälgeh hiän ei enämbi tal'lankkah puuttun. Soitto sai jiahä Karjalah, pajoloin mualla.

prossai soitto hyvästi, soitto

škola koulu

iel ennen

laukka, puodi kauppa, myymälä

(azuo:) iel azundua ennen rakentamista

kooperativakauppa osuuskauppa

avieza lehti (sanoma- tai aikakauslehti)

azie asia

mahtua 1. osata 2. mahtaa, saattaa

tal'lankka haitari

bes'oda illanvietto, illatsut

toivot luullakseni

puaksuh usein

melliččä mylly

vil'lasäkki viljasäkki

(vuottua:) heillä pidi vuottua heidän piti odottaa

nenga näin

(ni konza:) en ole ni konza en ole koskaan

voina sota

enämbi enää

puuttuo tarttua

(pajo:) sai jiahä pajoloin mualla sai jäädä laulujen maalle

Bunukat kiijeksellä

Eila Jahn

17.11.2022

Oli sygyzy, ku myö kaikin – Laura, Noora, Ville, Emma, Eetu da mie – olimma Pippurissa. Hos oli ylen sygyzyne da buurakka päivä, läksimmä pihalla. Talon tagana, ”*yhen hehtuaran meččässä*” eli rebo – iellizenä kezänä susieda oli hänen nähryn.

Revolla oli ollun siellä mägirinnassa kiijes. Ku piäzimmä kiijeksellä, siinä tutkailimma da kummeksimma. Kiijeksen kat’tiena oli lačakkoi kivilöi da sielä tiälä erähie kololoi.

Kyzyin Eetusta, oligo sielä rebuo. Bunukka mučkutti da sano, jotta oli – hiän nägi revon. Dai myö toizet vierimmä. Ga sit rubei ylen čipettämäh da myö juoksimma järilleh pert’tih.

bunukka lapsenlapsi

(kiijes:) kiijeksellä ketunpesällä

(sygyzy:) sygyzyne syksy, syksyinen

kaikin yhdessä

buurakka synkkä, pilvinen

(lähtie:) läksimmä lähdimme

(yksi:) yhen yhden

(hehtuara:) hehtuaran hehtaarin

(meččä:) meččässä metsässä

(rebo:) revolla revolla

(ielline:) iellizenä edellisenä

susieda naapuri

(nähä:) nähryn nähty

(mägirinda:) mägirinnassa mäenrinteessä

(kate:) kat’tiena katteena

(lačakka:) lačakkoi litteitä, laakeita

(kivi:) kivilöi kiviä

sielä tiälä siellä täällä

(eräs:) erähie eräitä

(kolo:) kololoi koloja

(kyzyä:) kyzyin kysyin

(mučkuttua:) mučkutti nyökytteli

hiän hän

(nähä:) nägi näki

dai ja niin, siten

(toine:) toizet toiset

(vierie:) vierimmä uskoimme

ga ka sitten

(rubiou:) rubei rupesi

ylen hyvin

(čipettiä:) čipettämäh tihkuttamaan

järilleh takaisin

(pert’ti:) pert’tih (pirttiin) sisälle

Runonpajattajat Ogoit

Kari Hakanen

23.11.2022

Brihaččuzena kuulin paissun, neče hyväšlovaine runonpajattaja Miäräzen Ogoi on yhtä roduo miän died´on Maččizen Šan´an ker. Da olihai hiän yhen vastah kui kaikin suojärveläzet toinetoizen ker ollah. Vie sengi vain venčan kauti.

Agafia Il´lina oli roinnun Kaijasjärves Härkkimen roduh vuodena 1858 da tuli mučoiksi Moiseinvuarah Minan Petrin Nikolain livanan Jermeillä. Minan Petri, kenen jällestulijat piettih kandatuaton Izakka Miäräzen nimie, tuassen oli vel´li Minan Miitreillä, ken oli Santerin diedon Zaharein Maksiman diedo. Mugaleh oldih Maksiman livana da livanan Jermei kolmannet sevoittaret, ni karjalazet sidä ei pietty ylen lähizenä rodn´ana.

Vain rovussa löydy i toine runonpajattaja-Ogoi, Suojärven rippikirjoissa da metrikoissa. Sellänkylän Norpan Grigoin Davidalla oli viisi tytärdä, vanhin Anna Davidova oli Maksiman livanan muamo da toine Agafia Davidova mäni akaksi Varbakyläh Maran Grigoille. Neče Ogoi oli Šan´an buabon čidži, tovestah rodn´a. Hänestägi ollah perindehen kerijät kniigoih pandu äijän vanhua runuo.

Kuin äijän iče maltettih arvu panna omillah uardehilla, sanoi rahvas: ”Kai vet i nenil herrakululoil kelbuau.”

hyväšlovaine kuulu(isa)
(rodu:) yhtä roduo samaa sukua
yhen vastah saman verran
kaikin ollah kaikki ovat
toinetoizen ker keskenään, toisilleen
(venčča:) venčan vihillä käynnin
(roita:) oli roinnun oli syntynyt
tuassen taas
vel´li veli
died´o isoisä, ukki
(sevoitatar:) sevoittaret serkukset
vain mutta, vaan
(rodu:) rovussa suvussa
i myös, ja
neče tämä, tuo
čidži (pikku)sisko
rod´na sukulainen
(kniiga:) kniigoih kirjoihin
äijän paljon
kun äijän kuinka paljon
iče itse
(malttua:) maltettih osasivat
kai ved i nenil herrakululoil kelbuau
kaikkipa noille herrankutaleille kelpaa

Maimalammin T'outa

Niilo Home

28.1.2023

Miän suvun vanhan talon viimeine izändä Maimalammissa oli Dometei Home. Hänellä mučoksi tuli Fekli Vahronen päivännouzupuolen Karjalasta Lindarven kylästä. Paremmiin kuin nimellä Fekli Home händä tietti Maimalammin T'outana. Händä sulhaissettih jo ylen nuorena mainittavan Ukko Mihailan n'eveskäksi. Fekli yleni emännäksi vanhah tabah; "N'eveskä, mäne juota lehmät, lykkiä heiniä lambahilla da valele kazvinmua. Vie ligaviedra männes da tuo halguo tulles." Da samah tabah i Fekli kazvatti nuorie abulazie. Muamot luonnossah työnnytteti tyttäret Feklillä opasettavaksi Heinäsel'lästä, Kuikansel'lästä, Pusoisvuorasta da vie rajan tagua.

Feklillä oli tärgie azie opastua abulazie. Hiän neuvo heillä tähän tabah:

"Stolan kui katat, kiännä leivän zavodittu puoli obrazah päin."

"Andanet midätahto, ka anna putilleh, elä sel'läskättä viippua."

"Laučal kui issut mužikkoin aigah, elä polvet kahallah kringota. Issu putilleh, pie polvet yhes da jupkan helmat alahana."

Hyvin tietti brihat Feklin kazvatus. Neidizet "viedih kuin blinat hiilavalda riehtiläldä".

Dometei siirdy tuonilmazih vuodena 1921. T'outa eli vie kuuzi vuotta Maimalammissa kuni hänellä valmistu pieni kodi Jehkiläh. Sen salvatti Mikko Koivunen, kumbane oli Dometein rištipoiga. T'outa kuoli omassah koissa 85 vuvven vanhana vuodena 1936.

Tämän starinan mie luajin Homehen Lyylin da Pamilon Kostin kirjutusten mugah.

t'outa täti

mučoi vaimo

päivännousupuoli itä

Lindarven Lindajärven

sulhaistua kosia

mainittava kuuluisa mies

n'eveskä miniä

valele kazvimua kastele kasvimaa

ligaviedra likasanko

luonnossah mielellään

työnnytteti tyttäret Feklillä opasettavaksi lähetettiin tyttäret Feklin oppiin
i -kin

abulane apulainen

tärgie azie tärkeä asia

opastua opastaa

stola pöytä

(zavodie:) leivän zavod'ittu puoli leivän aloitettu puoli

obraz ikoni

putilleh kunnolla

(viiputtua:) elä selläskättä viippua älä heitä huolimattomasti

laučča penkki

mužikka mies

aigah aikana

(krinkottua:) elä polvet kahallah kringota älä istu polvet harallaan

jupka hame

briha nuori mies

neidine neito

blina lettu

hiilava kuuma
riehtilä paistinpannu
siirdyö tuonilmaizih kuolla
salvattua rakennuttaa
kumbane joka
rištipoiga kummipoika
mugah mukaisesti

Mibä siules on heimo?

Kari Hakanen

24.02.2023

"Mistä sä oot kotosin, mihin heimoon sä kuulut?" Mugaleh kyzytäh toičči ruočit. No, pidänöy oppie čotaija:

Muamon puolessa oldih kaikin karjalazet. Enimmän oli suojärveläzie. Kaksi pravobuabuo oli käydy nouzurannasta Ven'an Karjalan puolesta Anuksen Sirigorasta (*ollou Suurimäki suomeksi?*) da Podarven Jangozerosta (*Porajärven Jänkäjärveltä*) kaheksantoistasadua-luvun allussa da baban tata oli Ilmančin (*Ilomantsin*) Vuottojärven Löttözie (*Martiskainen*), a kai oldih omie karjalazie rištikanzoi.

Ruočin brihačču miusta rodih sentäh, jotta Alli-muamon tavotti jällembäzen voinan ryskehessä Karhumäjen tugikohassa huittislazeh Hakazen roduh kuuluja Jalo-tuatto.

Jalon rodu oli sadakundalane Huittizien-Kokemäjen-Vampulan-alovehella. Jalon diedon, Ruatikaisen Tuavetin, juuret ollah Savossa Raudalammilla nygözellä Suomenjovella da buabon, Malmin Lindan, juuret ollah Uvellamualla Mänččälässä. Malmit oldih Sälingähän hovin torppariloi.

Kaiken kaikkiedah: puolet Karjalua, yksi n'el'lännes Sadakundua, yksi kaheksannes Savuo da toine Uttamuada.

mugaleh niin, siten

toičči toisinaan, joskus

oppie yrittää

čotaija laskea

(pravobuabo:) pravobuabuo esiäitiä

(käyvä:) käydy nouzurannasta haettu idästä

baba mummo

diedo isoisä

kai oldih kaikki olivat

(rištikanza:) rištikanzoi ihmisiä (oikeauskoisia)

(ruočči:) ruočin (länsi)suomalaisen, (luterilaisen)

brihačču poika

(mie:) miusta minusta

(rodiekseh:) rodih tuli

rodu suku

Kunne kavottih eläjät kylät

Niilo Home

19.4.2023

Aijombah eläjät kylät tiettih siidä, sto siellä ruadoi škola, pošta da laukka. Kuinbo nygöin?

Moni pieni kyläškola on lopettanun lapsien opassannan. Primieraksi Ilomančissa oli 50 školua, nyt vain yksi. Lapset viijäh autolla pogostan školah. Heillä školapäivä lienöy ylen pitkä. Da kylöveh on mänetetty targie kerahmopaikka. Samalleh moni poštapaikka on lopettanun libo ne on siirrytty pogostan laukkoih. Kirjazet da kartit tullah, konza tullah. Kyläpuodiloin lugu vuodena 1980 oli 3400. Nygöin niidä on vähembi kahtasadua. Voimma nähä monda syydä. Kylissä vägi on vähennyn. Kauppiasperehestä ei ole löydyn jatkajua. Auttoloin lugu on ližävyn. Autolla on kebie čurata tuttavan kyläpuojin kylliči da ajua pogostan suurih laukkoih. Ossosmatkat ollah muututtu medrilöistä minuutoiksi. Valdivo on oppin myyvittiä pieniä laukkoi. Siid ei ole koidun ni midä hyödyö. Laukat vai yhtä vähetäh. Eigä muutosta nävy. Kävyv rouno kuin tiedoniekka Darwin on sanonun: Se laji, kumbane on männyn iäreh, ni konza ei tule järilleh.

kunne minne

kavota kadota

aijombah aikaisemmin,

ennen

eläjät elävät

ruadua toimia tehdä työtä

škola koulu

pošta posti

laukka kauppa

nygöin nykyisin

opassanda opetus

primieraksi esimerkiksi

pogosta kirkonkylä

kylöveh kyläläiset

kerahmopaikka kokoontumispaikka

libo tai

(kirja:) kirjazet kirjeet

kartti kortti

(konza;) tullah **konza tullah** tulevat milloin tulevat

(kaksisadua:) vähembi **kahtasadua** vähemmän kuin kaksisataa

lisävyö lisääntyä

čurata ajella

kylličči ohitse

valdivo valtio

oppie koettaa

myyvittiä tukea

rouno kuin

tiedoniekka tietäjä, tässä tiedemies

kumbane joka

iäreh pois

(järilleh:) ni **konza ei tule järilleh** ei koskaan palaa

Jouzimies

Eila Hämäläinen

2.11.2023

Kumpulassa miulla sadupolosta, n'el'läskymmenes kevä tänä vuodena. Seiččemizen vuotta aigua alovehalla tuli suuret kanipanokit da elikot puputettih parahat vihannat piäldä kunne vain piästih.

Erähičči sviičen'nankuussa libo pokrovankuussa käin vie haravoičemah. Linduzet koputtelou mökin akkunah, dorogalla kuuluu buite kuin lontitut askelet. Illan čiirussa kiännällyn vähäzen da niän valopiän ambubruja kiässä. Pöl'lässyn da niän oččalampan i jousioružan dai tagana mužikan. A mie äblissyn da tervehän. Hiän virkkau, jotta tulou piilisebrasta da on kaniloin perässä. Moizie hämärissä oččalampan ker muga pyyvetäh päivittäin. Pagizemma vähäzen da hiän ezittelöy josta da bul'kkua a kohta jatkamma omua ruajetta. Kodvazen miulla oudo ebätovellinen olo.

A Kumpulassagi on siirrytty jouzimiehen aigah.

sadu puutarha

aloveh alue

panokki määrä

sviičen'nankuu syyskuu

pokrovankuu lokakuu

(puputtua:) puputetah popsia, puputtaa

doroga tie

lontitut laahaavat

illan čiirussa iltahämärissä

valopiä valopää

ambubruja ampuma-ase

(pöl'lästyö:) pöl'lässyn pelästyn

očča otsa

mužikka mies

jousioruža jousipyssy

piili nuoli, jousipyssy

(äblistyö:) äblissyn hölmistyä, ällistyä

piilisebra jousiseura

moine, moizie sellainen, sellaisia

(pyydiä:) pyyvetäh pyydystää

muga muka, niin sillä tavoin

(paissa:) pagizemma jutella, haastaa

bul'kka nuoli, vasama

kodvane hetkinen

Miän Baba

Anna-Liisa Lehtipuu

04.11.2023

Miän Baba oli miun muamon buabo. Muamon lapsuon aigah Baba oli heillä ylen tärchie, pertin hengi. Baba oli ainos koissa, paisto leivän, keitti syömizet, kaččo lapset, heidä ruokki, syötti, uinotti, dai opassutti pienestä suaten kaikkeh kodiruadieh. Iče Baba oli ylen uuras, kaiken päiviä lekkehellä. Ainut huogavokodva oli ettoneh murginan syödyö. Jouten Baba ei konzai istun, ainos oli varttinä libo niegla kobrassa, puaksuh samalla aigua vielä jallalla vidmie liekutti. Huodeksella Baba oli enzymäne jallassa, illalla jäi kezriämäh konza toizet jo muattih. Toizin aijoin ei kogo tilalla azettun, yökunzin kezräi, midä vain vähäzeli kuožalin tyvessä istuollah n`ukahteli. Tämpiänä sanozimma, Baba kärzi unenvajavusta a omanah aigana händä toko kiiteldih: kačo vai miitys olet voikoi inehmine, nenga vähällä unella voit tulla toimeh.

Baban kinnasniegla on meillä hänestä ainut kädeh kuuluja muisto. Neče ammuin kavonnuoksi toivotettu brujane löydy vuottamatta, konza sizären kera brakuičimma muamon jännyslangoi. Siellä yhen uzlazen kolkasta nieglane jäviydy keränyčän siämestä. Nyt niegla on tarkkah tallella, anna suau jälgipolvellagi händä ihassella.

Kirjah Baba ei malttan. Hänellä vain oli piässä ilmatoin suma suarnua, zuakkunua, dai pajuo. Nenie Baba ylen aigua lapsilla saneli da pajatti. Lapsen uinotusvirzi Baballa mäni: *"Magua, magua hyvä lapsi, anna kazvat suuremmaksi. Puutut sit i paimenaksi, pukinsarven soittajaksi."* Baba i tiedovoičči. Lapset konza sattuavuttih, Baba paikalla puhu kibieh kohtah dai hillakkazeh čupetti parennusluvut. Moizet sanat, puhiet, Baba tyyten pidi lapsilda peitossa. Ni konza ei heidä iäneh luvetellun.

Vanhaten Baba sogeni. Hiän oli silloin ylen tirpačču, ozah tyydyjä, konzai ei iččiedäh žiälöinnyn. Enimyölleh hiän eleli omassah bokkapertissä. Tyttözet tulgua miulla abuh huikutteli, konza midäi tarvičči. Lapset händä taluttih stolah dai järilleh, joga suovattua kilyh i lämmällä aigua pihamuallagi kävelemäh. Muissan kuin Baba istuu kravatin laijalla valgiet uudimet kahta puolda. Hänellä on musta čäpčä, harmuat puarat, junoiikas peredniekka, helma koukkuzella kirjutettu.

Ijän kaiken Baba oli koufimuagari da ylen rakas magieh. Nyt vanhana hiän tahto ottua koufie vain yhen čuaskazen kerdaheš eigä magieda nivouse hos kuin olis tarittu. Midä tämä miulla pidäy, sanou. Vagahinegoi olen?

Erähičči Baba tulou yksinä perťtih, habaroiččou seiniä myöten laučalla istumah, tabuau kädeh sukantikutuksen. Vuota opittelen sanou, voinengo vielä tikuttua. Sit tikuttau nieglazen toizen dai ihastuu: voin, tikuttua kačo voin. Kodvazen olduo jo heittäy ruadien iäreš. Vähättelen sanou, eule miusta enämbi nimin ruadajua. Tikutettahes dai oldahes, iče muata vieren. Jälgimäin jo i miän Baballa lienii kylläldi aigua muata.

Baba rukka ylen igävöičči piässä järilleh kodirandah, Tolvajärveh, lebävykseš Didin rinnalla oman časounan suojuassa. Nene toiviet ei suadu käyvä todeh. Tuli voina da lähtö mierondorogalla. Baba vanha kuin kuoli kohta enzymäzen evakkomatkan allussa pidi händä panna muah vierasvierozien keskeh. Kiveh hänen kalmalla on vielä i piirretty ruoččiloin latinalane rista. Kuinbo muga? Tällä ilmalla jo eule nikedä kestä kzyzyö, ken tiedäis sellittä. Tuonilmazissa Baballa taiten suau eliä elletellä omien joukossa.

(myö:) miän meidän

Baba isoäiti perheessä puhuttelunimenä

buabo isoäiti yleisnimenä
(lapsus:) lapsuon aigah lapsuuden aikana
pertin hengi kodin "tuvan,huoneen" sielu
ainos aina
(kodi:) koissa kotona
(kaččuo:) kaččo lapset hoiti lapset
(ruokkie:) baba ruokki pesi ja puki "ruokkosi, siisti"
(uinottua:) uinotti nukutti
(opassuttua:) opassutti ohjasi ,opasti
suaten asti
(kodiruaje:) kodiruadieh kotiaskareisiin
lekkehellä liikkeessä, liikekannalla
huogavokodva lepoaika
ettoneh ruokalepo
murgina puolipäivän ateria
ei konzai ei milloinkaan
niegla neula
(kobra:) kobrassa kädessä "kourassa"
puaksuh usein
(vidmi:) vidmie liekutti tuuditti kätkyttä
(huondes:) huondeksella aamulla
(jalga:) oli jallassa oli valveilla
(kezrätä:) kezriämäh kehräämään
kezräi kehräsi
konza silloin kun, milloin
(muata:) toizet muattih muut nukkuivat
toizin aijoin toisinaan
ei kogo tilalla azettun ei lainkaan käynyt vuoteeseen
yökunzin yökaudet
vähäzeli hiukan
kuožalin tyvessä kuoselin vieressä
(n´ukahella:) n´ukahteli torkahteli
tämpiänä tänään, nykyään
unenvajavus unenpuute, univaje
toko yhtenäin,vähän väliä
mitys millainen
voikoi reipas, muita etevämpi
kačo vai miitys olet voikoi kylläpä olet erinomainen
nenga niin,näin
(käzi:) kädeh kuuluja käsin kosketeltava, "käteen tuntuva"
(kavota:) kavonnuoksi toivotettu kadonneeksi luultu
brujane pikku esine, vähäinen työkalu
(vuottua:) vuottamatta yllättäen, odottamatta
(brakuija:) brakuičimma lajittelimme
jiännyslangoi jätelankoja, langan loppuja
(uzlane:) uzlazen kolkasta pienen nyytin pohjukasta
(jäviydyö:) nieglane jäviydy (juuri se) neula ilmestyi
keränyčän keränpohjan, keränlopun
(siän:) siämestä sisältä "sydäimestä"
anna niin että
händä sitä (neulaa)
kirjah Baba ei malttan Baba ei osannut lukea
vain mutta
ilmatoin suma äärettömän paljon
suarna satu
zuakkuna tarina
pajo laulu
nenie näitä
ylen aigua lakkaamatta, jatkuvasti

(sanella:) Baba **saneli** Baba kertoi
(pajattua:) Baba **pajatti** Baba lauloi
uinotusvirzi kehtolaulu
(muata:) **magua** nuku
(puuttuo:) **puutut paimenaksi** sinusta tulee paimen
(tiedovoija:) Baba **tiedovoičči** Baba teki taikoja
(sattaudio:) lapset **sattauvuttih** lapset satuttivat itsensä
paikalla ihan heti
(puhuo:) Baba **puhu** Baba puhalsi
(čupettua:) Baba **čupetti** Baba kuiskutteli, supatti
moizet nämä ”sellaiset, tällaiset”
puhiet taikasanat, loitsut
tyyten visusti, tykkänään
 Baba **pidi peitossa** Baba salasi
heidä niitä (sanoja)
vanhaten iän myötä, ikääntyessään
(soveta:) Baba **sogeni** Baba sokeutui
(oza:) hän oli **ozah tyydyjä** hän tyytyi kohtaloonsa, alistui osaansa
(žiälöijä:) **ei iččie žiälöinnyn** ei surkutellut itseään
tirpačču kärsivällinen
enimyölleh enimmäkseen
(huikutella:) Baba **huikutteli** Baba huuteli
midäi jotakin
(taluo:) lapset händä **taluttih**, lapset kuljettivat, taluttivat
(suovatta:) **joga suovattua** joka lauantai
kravatin laijalla vuoteen reunalla
čäpčä päähine
harmuat puarat harmaa hame ja pusero
junoikas peredniekka raidallinen esiliina
 helma **koukkuzella kirjutettu** helmassa virkattu koristeraita
ljän kaiken koko ikänsä
koufimuagari kahvikissa
ylen rakas magieh perso makealle
čuaskane pieni kuppi
kerdahes yhdellä kertaa, kertaalleen
ei ni vouse ei lainkaan
midä miksi
miulla pidäy ottaisin, haluaisin
vagahinegoi olen? ”olenko pikkulapsi?”, lapsellisenako minua pidätte
erähičči kerran
(habaroija:) **habaroiččou** hapuilee
laučalla penkille
(tavata:) **tabuau kädeh** saa käsiinsä ”tavoittaa käteensä”
sukantikutuksen sukankutimen
vuota opittelen annas kun kokeilen
tikuttua kutoa puikoilla
niegla (tässä) sukkauiikko
tikuttua kačo voin osaanpas kutoa
kodvazen olduo hetken kuluttua
heittäy iäreh hylkää, jättää sikseen
vähättelen olkoon, vähät välitän
enämbi enää
eule ruadajua ei ole tekijäksi
tikutettahes dai oldahes kutokoot tai olkoot kutomatta
(vierrä:) **iče muate vieren** minäpä lähden nukkumaan
jälgimäin viimein
kylläldi kyllin, tarpeeksi
Baballa lieni aigua muata Baba sai, Baballe tuli, aikaa nukkumiseen
Baba rukka Baba-kulta

järilleh takaisin
kodirandah kotiseudulle
lebävykseh levolle
čanounan suojassa kyläkirkon turviin, katveeseen
nene nämä (nimenomaiset)
toiviet toiveet
mierondorogalla mierontielle
Baba vanha Baba vanhus
panna muah haudata
vierasvierozien eri (tois)uskoisten
kalmalla haudalle
vielä i jopa
ruoččiloin luterilaisten
latinalane rista läntinen risti
tällä ilmalla elossa
kestä kzyö keneltä voisi kysyä
ken tiedais sel'littiä kuka osaisi (selittää) vastata kysymykseen
tuonilmazissa iäsydessä
taiten ihan varmasti
eliä elletellä elää, olla rauhassa, huoletta, onnellisena